
कविकुलगुरू - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M145 विषय दर्शन

नाव. श्रीमद्भगवद्गीता mss

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ ४१ काळ — पूर्ण/~~अपूर्ण~~

॥ अथगीतामाहात्म्यप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीनृसिंहायनमः ॥ अथगीतामाहा
त्म्यप्रारंभः ॥ धरोवाच ॥ भगवन्परमेशानभक्तिरव्य
भिचारिणी ॥ प्रारब्धंभुज्यमानस्यकथंभवतिहेप्रभो
॥ १ ॥ विष्णुरुवाच ॥ प्रारब्धंभुज्यमानोहिगीताभ्या
सरतःसदा ॥ समुक्तःससुखीलोकेकर्मणानोपलि
प्यते ॥ २ ॥ महापापादिपापानिगीताध्यानंकरोतिचेत्
॥ क्वचित्स्पर्शंनकुर्वंतिनलिनीदलमंबुवत् ॥ ३ ॥ गीता
याःपुस्तकंयत्रयत्रपाठःप्रवर्तते ॥ तत्रसर्वाणितीर्था-
निप्रयागादीनितत्रवै ॥ ४ ॥ सर्वेदेवाश्चऋषयोयोगिनः

पन्नगाश्चये ॥ गोपालागोपिकावापिनारदोद्धवपार्षदैः ॥
५ ॥ सहायोजायतेशीघ्रंयत्रगीताप्रवर्तते ॥ यत्रगीता
विचारश्चपठनंपाठनंश्रुतम् ॥ तत्राहंनिश्चितंपृथ्वि-
निवसामिसदैवहि ॥ ६ ॥ गीताश्रयेऽहंतिष्ठामिगीता
मेचोत्तमंगृहम् ॥ गीताज्ञानमुपाश्रित्यत्रींल्लोकान्पाल
याम्यहम् ॥ ७ ॥ गीतामेपरमाविद्याब्रह्मरूपानसंश
यः ॥ अर्धमात्राक्षरानित्यास्वानिर्वाच्यपदात्मिका ॥ ८
॥ चिदानंदेनकृष्णेनप्रोक्तास्वमुखतोऽर्जुनम् ॥ वेदत्र
यीपरानंदातत्त्वार्थज्ञानसंयुता ॥ ९ ॥ योऽष्टादशजपो-

नित्यंनरोनिश्चलमानसः ॥ ज्ञानसिद्धिंसलभतेततो-
यातिपरंपदम् ॥ १० ॥ पाठेऽसमग्रेसंपूर्णेततोऽर्धंपाठ
माचरेत् ॥ तदागोदानजंपुण्यंलभतेनात्रसंशयः ॥
११ ॥ त्रिभागंपठमानस्तुगंगास्नानफलंलभेत् ॥ षडं
शंजपमानस्तुसोमयागफलंलभेत् ॥ १२ ॥ एकाध्या
यंतुयोनित्यंपठतेभक्तिसंयुतः ॥ रुद्रलोकमवाप्नोतिग
णोभूत्वावसेच्चिरम् ॥ १३ ॥ अध्यायंश्लोकपादंवानि
त्यंयःपठतेनरः ॥ सयातिनरतांयावन्मन्वंतरंवसुंध
रे ॥ १४ ॥ गीतायाःश्लोकदशकंसप्तपंचचतुष्टयम् ॥

द्वौत्रीनेकंतदर्धंवाश्लोकानांयःपठेन्नरः ॥ १५ ॥ चंद्रलो
कमवाप्नोतिवर्षाणामयुतंध्रुवम् ॥ गीतापाठसमायुक्तो
मृतोमानुषतांव्रजेत् ॥ १६ ॥ गीताभ्यासंपुनःकृत्वा
लभतेमुक्तिमुत्तमाम् ॥ गीतेत्युच्चारसंयुक्तोम्रियमा
णोगतिंलभेत् ॥ १७ ॥ गीतार्थश्रवणासक्तोमहापाप-
युतोऽपिवा ॥ वैकुंठंसमवाप्नोतिविष्णुनासहमोद
ते ॥ १८ ॥ गीतार्थंध्यायतेनित्यंकृत्वाकर्माणिभूरि
शः ॥ जीवन्मुक्तःसविज्ञेयोदेहांतेपरमंपदम् ॥ १९
॥ गीतामाश्रित्यबहवोभूभुजोजनकादयः ॥ निर्धू

तकल्मषालोकेगीतायाताःपरंपदम् ॥ २० ॥ गीतायाः
पठनंकृत्वामाहात्म्यंनैवयःपठेत् ॥ वृथापाठोभवेत्त
स्यश्रमएवह्युदाहृतः ॥ २१ ॥ एतन्माहात्म्यसंयु-
क्तंगीताभ्यासंकरोतियः ॥ सतत्फलमवाप्नोतिदुर्ल
भांगतिमाप्नुयात् ॥ २२ ॥ सूतउवाच ॥ माहात्म्य
मेतद्गीतायामयाप्रोक्तंसनातनम् ॥ गीतांतेचपठे-
द्यस्तुयदुक्तंतत्फलंलभेत् ॥ २३ ॥ इतिश्रीवाराह
पुराणेश्रीगीतामाहात्म्यंसंपूर्णम् ॥ ॐ तत्सत् ॥ ६ ॥

॥ अथ ॥
॥ श्रीभगवद्गीताप्रारंभः ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ श्रीसरस्वत्यैनमः ॥ श्रीलक्ष्मीनृसिंहा
यनमः ॥ अथश्रीभगवद्गीताप्रारंभः ॥ हरिः ॐ ॥ अ
स्यश्रीभगवद्गीतामालामंत्रस्य ॥ श्रीभगवान्वेदव्या
सऋषिः ॥ अनुष्टुप्छंदः ॥ श्रीकृष्णःपरमात्मादे
वता ॥ अशोच्यानन्वशोचस्त्वंप्रज्ञावादांश्चभाषस
इतिबीजम् ॥ सर्वधर्मान्परित्यज्यमामेकंशरणंव्र
जेतिशक्तिः ॥ अहंत्वासर्वपापेभ्योमोक्षयिष्यामि-
माशुचइतिकीलकम् ॥ श्रीकृष्णप्रीत्यर्थंगीतापा
ठेविनियोगः ॥ नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपाव

गीता
॥ १ ॥

कइत्यंगुष्ठाभ्यांनमः॥ नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयति
मारुतइतितर्जनीभ्यांनमः॥ अच्छेद्योऽयमदाह्यो
ऽयमक्लेद्योऽशोष्यएवचेतिमध्यमाभ्यांनमः॥ नि
त्यःसर्वगतःस्थाणुरचलोयंसनातनइत्यनामिका-
भ्यांनमः॥ पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोथसहस्रशइ
तिकनिष्ठिकाभ्यांनमः॥ नानाविधानिदिव्यानि-
नानावर्णाकृतीनिचेतिकरतलकरपृष्ठाभ्यांनमः॥
अथहृदयादिन्यासः॥ नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदह
तिपावकइतिहृदयायनमः॥ नचैनंक्लेदयंत्यापोनशो

न्यास
॥ १ ॥

षयतिमारुतइतिशिरसेस्वाहा॥ अच्छेद्योऽयमदाह्यो
ऽयमक्लेद्योऽशोष्यएवचेतिशिखायैवषट्॥ नित्यः
सर्वगतःस्थाणुरचलोयंसनातनइतिकवचायहुम्॥ प
श्यमेपार्थरूपाणिशतशोथसहस्रशइतिनेत्रत्रयायवौ-
षट्॥ नानाविधानिदिव्यानिनानावर्णाकृतीनिचेति-
अस्त्रायफट्॥ अथध्यानम्॥ पार्थायप्रतिबोधितां
भगवतानारायणेनस्वयंव्यासेनग्रथितांपुराणमुनिना
मध्येमहाभारतम्॥ अद्वैतामृतवर्षिणींभगवती-
मष्टादशाध्यायिनीमंबत्वामनुसंदधामिभगवद्गीतेभ

वद्वेषिणीम् ॥ १ ॥ नमोऽस्तुते व्यासविशालबुद्धे फु
ल्लारविंदायतपत्रनेत्र ॥ येन त्वया भारततैलपूर्णः प्र
ज्वालितो ज्ञानमयः प्रदीपः ॥ २ ॥ प्रपन्नपारिजाताय
तोत्रवेत्रैकपाणये ॥ ज्ञानमुद्राय कृष्णाय गीतामृतदु
हे नमः ॥ ३ ॥ सर्वोपनिषदो गावो दोग्धा गोपालनंदनः
॥ पार्थो वत्सः सुधीर्भोक्ता दुग्धं गीतामृतं महत् ॥ ४ ॥
वसुदेवसुतं देवं कंसचाणूरमर्दनम् ॥ देवकीपरमानं
दं कृष्णं वंदे जगद्गुरुम् ॥ ५ ॥ भीष्मद्रोणतटा जय
द्रथजला गांधारनीलोपला शल्यग्राहवती कृपेण वह

नी कर्णेन वेलाकुला ॥ अश्वत्थामविकर्णघोरमकरा
दुर्योधनावर्तिनी सोत्तीर्णा खलु पांडवै रणनदी कैवर्तकः
केशवः ॥ ६ ॥ पाराशर्यवचः सरोजममलं गीतार्थगंधो
त्कटं नानाख्यानककेसरं हरिकथासंबोधनाबोधितम्
॥ लोके सज्जनषट्पदैरहरहः पेपीयमानं मुदा भूया
द्भारतपंकजं कलिमलप्रध्वंसिनः श्रेयसे ॥ ७ ॥ मूकं
करोति वाचालं पंगुं लंघयते गिरिम् ॥ यत्कृपा तमहं
वंदे परमानंदमाधवम् ॥ ८ ॥ यं ब्रह्मा वरुणेंद्ररुद्रमरु
तः स्तुन्वंति दिव्यैः स्तवैर्वेदैः सांगपदक्रमोपनिषदै-

गायंतियंसामगाः ॥ ध्यानावस्थिततद्गतेनमनसा-
पश्यंतियंयोगिनोयस्यांतंनविदुःसुरासुरगणादेवायत
स्मैनमः ॥ १ ॥ इतिध्यानम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥
हरिः ॐ ॥ धृतराष्ट्रउवाच ॥ धर्मक्षेत्रेकुरुक्षेत्रे-
समवेतायुयुत्सवः ॥ मामकाःपांडवाश्चैवकिमकुर्वत
संजय ॥ १ ॥ संजयउवाच ॥ दृष्ट्वातुपांडवानीकंव्यू
ढंदुर्योधनस्तदा ॥ आचार्यमुपसंगम्यराजावचनम
ब्रवीत् ॥ २ ॥ पश्यैतांपांडुपुत्राणामाचार्यमहतींच
मूम् ॥ व्यूढांद्रुपदपुत्रेणतवशिष्येणधीमता ॥ ३ ॥

अत्रशूरामहेष्वासाभीमार्जुनसमायुधि ॥ युयुधानो
विराटश्चद्रुपदश्चमहारथः ॥ ४ ॥ धृष्टकेतुश्चेकितानः
काशीराजश्चवीर्यवान् ॥ पुरुजित्कुंतिभोजश्चशैब्य
श्चनरपुंगवः ॥ ५ ॥ युधामन्युश्चविक्रांतउत्तमौजा
श्चवीर्यवान् ॥ सौभद्रोद्रौपदेयाश्चसर्वएवमहारथाः
॥ ६ ॥ अस्माकंतुविशिष्टायेतान्निबोधद्विजोत्तम ॥
नायकाममसैन्यस्यसंज्ञार्थंतान्ब्रवीमिते ॥ ७ ॥ भ
वान्भीष्मश्चकर्णश्चकृपश्चसमितिंजयः ॥ अश्वत्था
माविकर्णश्चसौमदत्तिस्तथैवच ॥ ८ ॥ अन्येचब

गीता
॥४॥

हवःशूरामदर्थेत्यक्तजीविताः ॥ नानाशस्त्रप्रहरणाः
सर्वेयुद्धविशारदाः ॥ ९ ॥ अपर्याप्तंतदस्माकंबलंभी-
ष्माभिरक्षितम् ॥ पर्याप्तंत्विदमेतेषांबलंभीमाभिर
क्षितम् ॥ १० ॥ अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थि-
ताः ॥ भीष्ममेवाभिरक्षंतुभवंतःसर्वएवहि ॥ ११ ॥
तस्यसंजनयन्हर्षंकुरुवृद्धःपितामहः ॥ सिंहनादं
विनद्योच्चैःशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ १२ ॥ ततःशंखा
श्चभेर्यश्चपणवानकगोमुखाः ॥ सहसैवाभ्यहन्यंत
सशब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥ १३ ॥ ततःश्वेतैर्हयैर्यु-

अध्याय
१
॥४॥

क्तेमहतिस्यंदनेस्थितौ ॥ माधवःपांडवश्चैवदिव्यौ
शंखौप्रदध्मतुः ॥ १४ ॥ पांचजन्यंहृषीकेशोदेव
दत्तंधनंजयः ॥ पौंड्रंदध्मौमहाशंखंभीमकर्मावृ
कोदरः ॥ १५ ॥ अनंतविजयंराजाकुंतीपुत्रोयु
धिष्ठिरः ॥ नकुलःसहदेवश्चसुघोषमणिपुष्पकौ
॥ १६ ॥ काश्यश्चपरमेष्वासःशिखंडीचमहारथः
॥ धृष्टद्युम्नोविराटश्चसात्यकिश्चापराजितः ॥ १७
॥ द्रुपदोद्रौपदेयाश्चसर्वशःपृथिवीपते ॥ सौभद्रश्च
महाबाहुःशंखान्दध्मुःपृथक्पृथक् ॥ १८ ॥ सघो

षोधार्तराष्ट्राणांहृदयानिव्यदारयत् ॥ नभश्चपृथिवीं-
चैवतुमुलोव्यनुनादयन् ॥ १९ ॥ अथव्यवस्थितान्दृ
ष्ट्वाधार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः ॥ प्रवृत्तेशस्त्रसंपातेधनुरु
द्यम्यपांडवः ॥ २० ॥ हृषीकेशंतदावाक्यमिदमाहम
हीपते ॥ अर्जुनउवाच ॥ सेनयोरुभयोर्मध्येरथंस्था
पयमेऽच्युत ॥ २१ ॥ यावदेतान्निरीक्षेऽहंयोद्धुका
मानवस्थितान् ॥ कैर्मयासहयोद्धव्यमस्मिन्रणस
मुद्यमे ॥ २२ ॥ योत्स्यमानानवेक्षेऽहंयएतेऽत्रस
मागताः ॥ धार्त्तराष्ट्रस्यदुर्बुद्धेर्युद्धेप्रियचिकीर्षवः

॥ २३ ॥ संजयउवाच ॥ एवमुक्तोहृषीकेशोगुडा
केशेनभारत ॥ सेनयोरुभयोर्मध्येस्थापयित्वारथोत्त
मम् ॥ २४ ॥ भीष्मद्रोणप्रमुखतःसर्वेषांचमही-
क्षिताम् ॥ उवाचपार्थपश्यैतान्समवेतान्कुरूनिति
॥ २५ ॥ तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थःपितृनथपिताम
हान् ॥ आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्पुत्रान्पौत्रान्स
खींस्तथा ॥ २६ ॥ श्वशुरान्सुहृदश्चैवसेनयोरुभ
योरपि ॥ तान्समीक्ष्यसकौंतेयःसर्वान्बंधूनवस्थि
तान् ॥ २७ ॥ कृपयापरयाविष्टोविषीदन्निदम

ब्रवीत् ॥ अर्जुन उवाच ॥ दृष्ट्वेमंस्वजनंकृष्णयुयु
त्सुंसमुपस्थितम् ॥ २८ ॥ सीदंतिममगात्राणिमुखंच
परिशुष्यति ॥ वेपथुश्चशरीरेमेरोमहर्षश्चजायते ॥ २९
॥ गांडीवंस्रंसतेहस्तात्त्वक्चैवपरिदह्यते ॥ नचशक्नो
म्यवस्थातुंभ्रमतीवचमेमनः ॥ ३० ॥ निमित्तानिच
पश्यामिविपरीतानिकेशव ॥ नचश्रेयोऽनुपश्यामि
हत्वास्वजनमाहवे ॥ ३१ ॥ नकांक्षेविजयंकृष्ण
नचराज्यंसुखानिच ॥ किंनोराज्येनगोविंदकिं
भोगैर्जीवितेनवा ॥ ३२ ॥ येषामर्थेकांक्षितंनोराज्यं

क्रियाः ॥ ४२ ॥ दोषैरेतैःकुलघ्नानांवर्णसंकरकारकैः
॥ उत्साद्यंतेजातिधर्माःकुलधर्माश्चशाश्वताः ॥ ४३
॥ उत्सन्नकुलधर्माणांमनुष्याणांजनार्दन ॥ नरके
नियतंवासोभवतीत्यनुशुश्रुम ॥ ४४ ॥ अहोबत
महत्पापंकर्तुंव्यवसितावयम् ॥ यद्राज्यसुखलो
भेनहंतुंस्वजनमुद्यताः ॥ ४५ ॥ यदिमामप्रती
कारमशस्त्रंशस्त्रपाणयः ॥ धार्तराष्ट्रारणेहन्युस्त
न्मेक्षेमतरंभवेत् ॥ ४६ ॥ संजय उवाच ॥ एव
मुक्त्वाऽर्जुनःसंख्येरथोपस्थउपाविशत् ॥ वि-

गीता
॥ ८ ॥

सृज्यसशरंचापंशोकसंविग्नमानसः ॥ ४७ ॥ ॐ
तत्सदितिश्रीमहाभारतेशतसाहस्र्यांसंहितायांवैया
सक्यांभीष्मपर्वणिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म
विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअर्जुनविषा
दयोगोनाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ ॐ तत्सत् ॥

अध्याय
१

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ संजयउवाच ॥ तंतथाकृपया
विष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ॥ विषीदंतमिदंवाक्यमु
वाचमधुसूदनः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कुत

॥ ८ ॥

स्त्वाकश्मलमिदंविषमेसमुपस्थितम् ॥ अनार्यजुष्टमस्व
र्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन ॥ २ ॥ क्लैब्यंमास्मगमःपार्थनैतत्त्व
य्युपपद्यते ॥ क्षुद्रंहृदयदौर्बल्यंत्यक्त्वोत्तिष्ठपरंतप ॥ ३ ॥
अर्जुनउवाच ॥ कथंभीष्ममहंसंख्येद्रोणंचमधुसूदन
॥ इषुभिःप्रतियोत्स्यामिपूजार्हावरिसूदन ॥ ४ ॥ गुरू
नहत्वाहिमहानुभावान्श्रेयोभोक्तुंभैक्ष्यमपीहलोके ॥ ह
त्वाऽर्थकामांस्तुगुरूनिहैवभुंजीयभोगान्रुधिरप्रदिग्धा
न् ॥ ५ ॥ नचैतद्विद्मःकतरन्नोगरीयोयद्वाजयेमयदिवा-
नोजयेयुः ॥ यानेवहत्वानजिजीविषामस्तेऽवस्थिताःप्र

मुखेधार्तराष्ट्राः ॥ ६ ॥ कार्पण्यदोषोपहतस्वभावःपृच्छामित्वां
धर्मसंमूढचेताः ॥ यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितंब्रूहितन्मेशिष्यस्ते
ऽहंशाधिमांत्वांप्रपन्नम् ॥ ७ ॥ नहिप्रपश्यामिममापनुद्या-
द्यच्छोकमुच्छोषणमिंद्रियाणाम् ॥ अवाप्यभूमावसपत्नमृ
द्धंराज्यंसुराणामपिचाधिपत्यम् ॥ ८ ॥ संजयउवाच ॥
एवमुक्त्वाहृषीकेशंगुडाकेशःपरंतपः ॥ नयोत्स्यइतिगो
विंदमुक्त्वातूष्णींबभूवह ॥ ९ ॥ तमुवाचहृषीकेशःप्रह
सन्निवभारत ॥ सेनयोरुभयोर्मध्येविषीदंतमिदंवचः ॥ १० ॥
श्रीभगवानुवाच ॥ अशोच्यानन्वशोचस्त्वंप्रज्ञावादांश्च

भाषसे ॥ गतासूनगतासूंश्चनानुशोचंतिपंडिताः ॥
११ ॥ नत्वेवाहंजातुनासंनत्वंनेमेजनाधिपाः ॥ नचै
वनभविष्यामःसर्वेवयमतःपरम् ॥ १२ ॥ देहिनोऽ
स्मिन्यथादेहेकौमारंयौवनंजरा ॥ तथादेहांतरप्रा-
प्तिर्धीरस्तत्रनमुह्यति ॥ १३ ॥ मात्रास्पर्शास्तुकौंतेय
शीतोष्णसुखदुःखदाः ॥ आगमापायिनोऽनित्या-
स्तांस्तितिक्षस्वभारत ॥ १४ ॥ यंहिनव्यथयंत्येते-
पुरुषंपुरुषर्षभ ॥ समदुःखसुखंधीरंसोऽमृतत्वाय-
कल्पते ॥ १५ ॥ नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यते

सतः ॥ उभयोरपिदृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥ १६ ॥ अविनाशितुतद्विद्धियेनसर्वमिदंततम् ॥ विनाशमव्ययस्यास्यनकश्चित्कर्तुमर्हति ॥ १७ ॥ अंतवंतइमेदेहानित्यस्योक्ताःशरीरिणः ॥ अनाशिनोऽप्रमेयस्यतस्माद्युध्यस्वभारत ॥ १८ ॥ यएनंवेत्तिहंतारंयश्चैनंमन्यतेहतम् ॥ उभौतौनविजानीतो-नायंहंतिनहन्यते ॥ १९ ॥ नजायतेम्रियतेवाकदाचिन्नायंभूत्वाभवितावानभूयः ॥ अजोनित्यःशाश्वतोऽयंपुराणोनहन्यतेहन्यमानेशरीरे ॥ २० ॥

वेदाविनाशिनंनित्यंयएनमजमव्ययम् ॥ कथंसपुरुषःपार्थकंघातयतिहंतिकम् ॥ २१ ॥ वासांसिजीर्णानियथाविहायनवानिगृण्हातिनरोऽपराणि ॥ यथाशरीराणिविहायजीर्णान्यन्यानिसंयातिनवानिदेही ॥ २२ ॥ नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिपावकः ॥ नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयतिमारुतः ॥ २३ ॥ अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्यएवच ॥ नित्यःसर्वगतःस्थाणुरचलोऽयंसनातनः ॥ २४ ॥ अव्यक्तोऽयमचिंत्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते

गीता
॥ ११ ॥

॥ तस्मादेवंविदित्वैनंनानुशोचितुमर्हसि ॥ २५ ॥
अथचैनंनित्यजातंनित्यंवामन्यसेमृतम् ॥ तथाऽ
पित्वंमहाबाहोनैनंशोचितुमर्हसि ॥ २६ ॥ जातस्य
हिध्रुवोमृत्युर्ध्रुवंजन्ममृतस्यच ॥ तस्मादपरिहा-
र्येऽर्थेनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ २७ ॥ अव्यक्तादी-
निभूतानिव्यक्तमध्यानिभारत ॥ अव्यक्तनिधना
न्येवतत्रकापरिदेवना ॥ २८ ॥ आश्चर्यवत्पश्य
तिकश्चिदेनमाश्चर्यवद्वदतितथैवचान्यः ॥ आश्चर्य
वच्चैनमन्यःशृणोतिश्रुत्वाप्येनंवेदनचैवकश्चित्

अध्याय
२

॥ ११ ॥

॥ २९ ॥ देहीनित्यमवध्योऽयंदेहेसर्वस्यभारत ॥ त
स्मात्सर्वाणिभूतानिनत्वंशोचितुमर्हसि ॥ ३० ॥ स्व
धर्ममपिचावेक्ष्यनविकंपितुमर्हसि ॥ धर्म्याद्धियुद्धा
च्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्यनविद्यते ॥ ३१ ॥ यदृच्छ-
याचोपपन्नंस्वर्गद्वारमपावृतम् ॥ सुखिनःक्षत्रियाःपा
र्थलभंतेयुद्धमीदृशम् ॥ ३२ ॥ अथचेत्त्वमिमंधर्म्यं
संग्रामंनकरिष्यसि ॥ ततःस्वधर्मंकीर्तिंचहित्वापा
पमवाप्स्यसि ॥ ३३ ॥ अकीर्तिंचापिभूतानिकथ
यिष्यंतितेऽव्ययाम् ॥ संभावितस्यचाकीर्तिर्मर

णादतिरिच्यते ॥ ३४ ॥ भयाद्रणादुपरतंमंस्यंते-
त्वांमहारथाः ॥ येषांचत्वंबहुमतोभूत्वायास्यसिला
घवम् ॥ ३५ ॥ अवाच्यवादांश्चबहून्वदिष्यंतित
वाहिताः ॥ निंदंतस्तवसामर्थ्यंततोदुःखतरंनुकि
म् ॥ ३६ ॥ हतोवाप्राप्स्यसिस्वर्गंजित्वावाभोक्ष्य
सेमहीम् ॥ तस्मादुत्तिष्ठकौंतेययुद्धायकृतनिश्च-
यः ॥ ३७ ॥ सुखदुःखेसमेकृत्वालाभालाभौजयाजयौ ॥ ततोयुद्धाययुज्यस्वनैवंपापमवाप्स्यसि
॥ ३८ ॥ एषातेऽभिहितासांख्येबुद्धिर्योगेत्विमांशृणु

॥ बुद्ध्यायुक्तोययापार्थकर्मबंधंप्रहास्यसि ॥ ३९ ॥
नेहाभिक्रमनाशोऽस्तिप्रत्यवायोनविद्यते ॥ स्वल्पम
प्यस्यधर्मस्यत्रायतेमहतोभयात् ॥ ४० ॥ व्यवसा
यात्मिकाबुद्धिरेकेहकुरुनंदन ॥ बहुशाखाह्यनंताश्च
बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥ ४१ ॥ यामिमांपुष्पितांवा
चंप्रवदंत्यविपश्चितः ॥ वेदवादरताःपार्थनान्यद-
स्तीतिवादिनः ॥ ४२ ॥ कामात्मानःस्वर्गपराजन्म
कर्मफलप्रदाम् ॥ क्रियाविशेषबहुलांभोगैश्वर्यग-
तिंप्रति ॥ ४३ ॥ भोगैश्वर्यप्रसक्तानांतयाऽपहृत-

गीता
॥ १२ ॥

अध्याय
२

चेतसाम् ॥ व्यवसायात्मिकाबुद्धिःसमाधौनविधी
यते ॥ ४४ ॥ त्रैगुण्यविषयावेदानिस्त्रैगुण्योभवार्जु
न ॥ निर्द्वंद्वोनित्यसत्त्वस्थोनिर्योगक्षेम आत्मवान्
॥ ४५ ॥ यावानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके ॥ ता
वान्सर्वेषुवेदेषुब्राह्मणस्यविजानतः ॥ ४६ ॥ कर्म
ण्येवाधिकारस्तेमाफलेषुकदाचन ॥ माकर्मफलहे-
तुर्भूर्मातेसंगोऽस्त्वकर्मणि ॥ ४७ ॥ योगस्थःकु
रुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाधनंजय ॥ सिद्ध्यसिद्ध्योःसमो-
भूत्वासमत्वंयोगउच्यते ॥ ४८ ॥ दूरेणह्यवरंकर्मबु

॥ १२ ॥

द्धियोगाद्धनंजय ॥ बुद्धौशरणमन्विच्छकृपणाःफ
लहेतवः ॥ ४९ ॥ बुद्धियुक्तोजहातीहउभेसुकृतदुष्कृ
ते ॥ तस्माद्योगाययुज्यस्वयोगःकर्मसुकौशलम् ॥
५० ॥ कर्मजंबुद्धियुक्ताहिफलंत्यक्त्वामनीषिणः ॥
जन्मबंधविनिर्मुक्ताःपदंगच्छंत्यनामयम् ॥ ५१
॥ यदातेमोहकलिलंबुद्धिर्व्यतितरिष्यति ॥ गदागं
तासिनिर्वेदंश्रोतव्यस्यश्रुतस्यच ॥ ५२ ॥ श्रुतिवि
प्रतिपन्नातेयदास्थास्यतिनिश्चला ॥ समाधावच-
लाबुद्धिस्तदायोगमवाप्स्यसि ॥ ५३ ॥ अर्जुन

उवाच ॥ स्थितप्रज्ञस्यकाभाषासमाधिस्थस्यकेशव ॥ स्थितधीःकिंप्रभाषेतकिमासीतव्रजेतकिम् ॥ ५४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रजहातियदाकामान्सर्वान् पार्थमनोगतान् ॥ आत्मन्येवात्मनातुष्टःस्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ ५५ ॥ दुःखेष्वनुद्विग्नमनाःसुखेषुविगतस्पृहः ॥ वीतरागभयक्रोधःस्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६ ॥ यःसर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्यशुभाशुभम् ॥ नाभिनंदतिनद्वेष्टितस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ५७ ॥ यदासंहरतेचायंकूर्मोऽगानीवसर्वशः ॥ इंद्रि

याणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ५८ ॥ विषयाविनिवर्तंतेनिराहारस्यदेहिनः ॥ रसवर्जंरसोऽप्यस्यपरंदृष्ट्वानिवर्तते ॥ ५९ ॥ यततोह्यपिकौंतेय पुरुषस्यविपश्चितः ॥ इंद्रियाणिप्रमाथीनिहरंतिप्रसभमनः ॥ ६० ॥ तानिसर्वाणिसंयम्ययुक्तआसीतमत्परः ॥ वशेहियस्येंद्रियाणितस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥ ध्यायतोविषयान्पुंसःसंगस्तेषूपजायते ॥ संगात्संजायतेकामःकामात्क्रोधोऽभिजायते ॥ ६२ ॥ क्रोधाद्भवतिसंमोहःसंमोहात्स्मृ

तिविभ्रमः॥ स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशोबुद्धिनाशात्प्रण-
श्यति॥ ६३॥ रागद्वेषवियुक्तैस्तुविषयानिंद्रियैश्चरन्
॥ आत्मवश्यैर्विधेयात्माप्रसादमधिगच्छति॥ ६४॥
प्रसादेसर्वदुःखानांहानिरस्योपजायते॥ प्रसन्नचे
तसोह्याशुबुद्धिःपर्यवतिष्ठते॥ ६५॥ नास्तिबुद्धिर
युक्तस्यनचायुक्तस्यभावना॥ नचाभावयतःशांति
रशांतस्यकुतःसुखम्॥ ६६॥ इंद्रियाणांहिचरतां
यन्मनोऽनुविधीयते॥ तदस्यहरतिप्रज्ञांवायु
र्नावमिवांभसि॥ ६७॥ तस्माद्यस्यमहाबाहोनि

गृहीतानिसर्वशः॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्यप्र
ज्ञाप्रतिष्ठिता॥ ६८॥ यानिशासर्वभूतानांतस्यांजा
गर्तिसंयमी॥ यस्यांजाग्रतिभूतानिसानिशापश्यतो
मुनेः॥ ६९॥ आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठंसमुद्रमापः
प्रविशंतियद्वत्॥ तद्वत्कामायंप्रविशंतिसर्वेसशां
तिमाप्नोतिनकामकामी॥ ७०॥ विहायकामान्यः
सर्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृहः॥ निर्ममोनिरहंकारःस-
शांतिमधिगच्छति॥ ७१॥ एषाब्राह्मीस्थितिःपा
र्थनैनांप्राप्यविमुह्यति॥ स्थित्वाऽस्यामंतकाले

गीता ॥ १६ ॥

ऽपिब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥ ७२ ॥ ॐ तत्सदितिश्री
मद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृ
ष्णार्जुनसंवादेसांख्ययोगोनामद्वितीयोऽध्यायः
॥ २ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥ ६ ॥

अध्याय २

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ **अर्जुनउवाच** ॥ ज्यायसीचेत्क
र्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन ॥ तत्किंकर्मणिघोरेमांनि
योजयसिकेशव ॥ १ ॥ व्यामिश्रेणेववाक्येनबुद्धिंमो
हयसीवमे ॥ तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयोऽहमाप्नु

॥ १६ ॥

याम् ॥ २ ॥ **श्रीभगवानुवाच** ॥ लोकेस्मिन्द्विवि
धानिष्ठापुराप्रोक्तामयाऽनघ ॥ ज्ञानयोगेनसांख्यानां
कर्मयोगेनयोगिनाम् ॥ ३ ॥ नकर्मणामनारंभान्नैष्क
र्म्यंपुरुषोऽश्नुते ॥ नचसंन्यसनादेवसिद्धिंसमधिगच्छ
ति ॥ ४ ॥ नहिकश्चित्क्षणमपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत्
॥ कार्यतेह्यवशःकर्मसर्वःप्रकृतिजैर्गुणैः ॥ ५ ॥
कर्मेंद्रियाणिसंयम्ययआस्तेमनसास्मरन् ॥ इंद्रिया
र्थान्विमूढात्मामिथ्याचारःसउच्यते ॥ ६ ॥ यस्त्विं
द्रियाणिमनसानियम्यारभतेऽर्जुन ॥ कर्मेंद्रियैःक

गीता
॥१७॥

र्मयोगमसक्तःसविशिष्यते॥ ७ ॥ नियतंकुरुकर्मत्वं
कर्मज्यायोह्यकर्मणः॥ शरीरयात्राऽपिचतेनप्रसि
द्ध्येदकर्मणः॥ ८ ॥ यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्रलोकोऽ
यंकर्मबंधनः॥ तदर्थंकर्मकौंतेयमुक्तसंगःसमाच
र ॥ ९ ॥ सहयज्ञाःप्रजाःसृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः॥
अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोऽस्त्विष्टकामधुक्॥ १० ॥
देवान्भावयताऽनेनतेदेवाभावयंतुवः॥ परस्परंभाव
यंतःश्रेयःपरमवाप्स्यथ ॥ ११ ॥ इष्टान्भोगान्हिवो
देवादास्यंतेयज्ञभाविताः॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्योयो

अध्याय
३

॥१७॥

भुंक्तेस्तेनएवसः॥ १२ ॥ यज्ञशिष्टाशिनःसंतोमु
च्यंतेसर्वकिल्बिषैः॥ भुंजतेतेत्वघंपापायेपचंत्या
त्मकारणात्॥ १३ ॥ अन्नाद्भवंतिभूतानिपर्जन्या
दन्नसंभवः॥ यज्ञाद्भवतिपर्जन्योयज्ञःकर्मसमुद्भ
वः॥ १४ ॥ कर्मब्रह्मोद्भवंविद्धिब्रह्माक्षरसमुद्भवम्
॥ तस्मात्सर्वगतंब्रह्मनित्यंयज्ञेप्रतिष्ठितम्॥ १५ ॥
एवंप्रवर्तितंचक्रंनानुवर्तयतीहयः॥ अघायुरिंद्रि
यारामोमोघंपार्थसजीवति॥ १६ ॥ यस्त्वात्मरति
रेवस्यादात्मतृप्तश्चमानवः॥ आत्मन्येवचसंतुष्ट-

स्तस्यकार्यंनविद्यते ॥ १७ ॥ नैवतस्यकृतेनार्थोना
कृतेनेहकश्चन ॥ नचास्यसर्वभूतेषुकश्चिदर्थव्यपा
श्रयः ॥ १८ ॥ तस्मादसक्तःसततंकार्यंकर्मसमाच
र ॥ असक्तोह्याचरन्कर्मपरमाप्नोतिपूरुषः ॥ १९ ॥
कर्मणैवहिसंसिद्धिमास्थिताजनकादयः ॥ लोकसं
ग्रहमेवापिसंपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥ २० ॥ यद्यदाचरति
श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोजनः ॥ सयत्प्रमाणंकुरुतेलोकस्त
दनुवर्तते ॥ २१ ॥ नमेपार्थास्तिकर्तव्यंत्रिषुलोकेषु-
किंचन ॥ नानवाप्तमवाप्तव्यंवर्तएवचकर्मणि ॥ २२ ॥

यदिह्यहंनवर्तेयंजातुकर्मण्यतंद्रितः ॥ ममवर्त्मानुव
र्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः ॥ २३ ॥ उत्सीदेयुरिमेलोका
नकुर्यांकर्मचेदहम् ॥ संकरस्यचकर्तास्यामुपहन्या
मिमाःप्रजाः ॥ २४ ॥ सक्ताःकर्मण्यविद्वांसोयथाकु
र्वंतिभारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोक-
संग्रहम् ॥ २५ ॥ नबुद्धिभेदंजनयेदज्ञानांकर्मसं-
गिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणिविद्वान्युक्तःसमाच
रन् ॥ २६ ॥ प्रकृतेःक्रियमाणानिगुणैःकर्माणिसर्व
शः ॥ अहंकारविमूढात्माकर्ताऽहमितिमन्यते ॥

२७ ॥ तत्त्ववित्तुमहाबाहोगुणकर्मविभागयोः ॥ गुणा
गुणेषुवर्ततइतिमत्वानसज्जते ॥ २८ ॥ प्रकृतेर्गुणसं
मूढाःसज्जंतेगुणकर्मसु ॥ तानकृत्स्नविदोमंदान्कृ
त्स्नविन्नविचालयेत् ॥ २९ ॥ मयिसर्वाणिकर्माणिस
न्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ निराशीर्निर्ममोभूत्वायुध्य-
स्वविगतज्वरः ॥ ३० ॥ येमेमतमिदंनित्यमनुतिष्ठं
तिमानवाः ॥ श्रद्धावंतोऽनसूयंतोमुच्यंतेतेऽपि-
कर्मभिः ॥ ३१ ॥ यत्वेतदभ्यसूयंतोनानुतिष्ठतिमेम
तम् ॥ सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धिनष्टानचेतसः ॥ ३२

॥ सदृशंचेष्टतेस्वस्याःप्रकृतेर्ज्ञानवानपि ॥ प्रकृतिं
यांतिभूतानिनिग्रहःकिंकरिष्यति ॥ ३३ ॥ इंद्रियस्यें
द्रियस्यार्थेरागद्वेषौव्यवस्थितौ ॥ तयोर्नवशमाग
च्छेत्तौह्यस्यपरिपंथिनौ ॥ ३४ ॥ श्रेयान्स्वधर्मोवि-
गुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥ स्वधर्मेनिधनंश्रेयःपरध
र्मोभयावहः ॥ ३५ ॥ अर्जुनउवाच ॥ अथकेन
प्रयुक्तोऽयंपापंचरतिपूरुषः ॥ अनिच्छन्नपिवार्ष्णे
यबलादिवनियोजितः ॥ ३६ ॥ श्रीभगवानुवाच
॥ कामएषक्रोधएषरजोगुणसमुद्भवः ॥ महाशनो

गीता
॥ २० ॥

महापाप्माविद्ध्येनमिहवैरिणम् ॥ ३७ ॥ धूमेनाव्रिय-
तेवन्हिर्यथादर्शोमलेनच ॥ यथोल्बेनावृतोगर्भस्त
थातेनेदमावृतम् ॥ ३८ ॥ आवृतंज्ञानमेतेनज्ञानि-
नोनित्यवैरिणा ॥ कामरूपेणकौंतेयदुष्पूरेणानले
नच ॥ ३९ ॥ इंद्रियाणिमनोबुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्य
ते ॥ एतैर्विमोहयत्येषज्ञानमावृत्त्यदेहिनम् ॥ ४०
॥ तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौनियम्यभरतर्षभ ॥ पा
प्मानंप्रजहिह्येनंज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥ ४१ ॥
इंद्रियाणिपराण्याहुरिंद्रियेभ्यःपरंमनः ॥ मनस

अध्याय
३
॥ २० ॥

स्तुपराबुद्धिर्योबुद्धेःपरतस्तुसः ॥ ४२ ॥ एवंबुद्धेः
परंबुद्ध्वासंस्तभ्यात्मानमात्मना ॥ जहिशत्रुंमहाबाहो
कामरूपंदुरासदम् ॥ ४३ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भग
वद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेकर्मयोगोनामतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
ॐ तत्सत् ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ६ ॥ ६ ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इमंविव
स्वतेयोगंप्रोक्तवानहमव्ययम् ॥ विवस्वान्मनवे-

प्राहमनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥ १ ॥ एवंपरंपराप्राप्त
मिमंराजर्षयोविदुः ॥ सकालेनेहमहतायोगो-
नष्टःपरंतप ॥ २ ॥ सएवायंमयातेऽद्ययोगःप्रो
क्तःपुरातनः ॥ भक्तोसिमेसखाचेतिरहस्यंह्येत
दुत्तमम् ॥ ३ ॥ अर्जुनउवाच ॥ अपरंभवतोज
न्मपरंजन्मविवस्वतः ॥ कथमेतद्विजानीयांत्वमादौप्रोक्त
वानिति ॥ ४ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ बहूनिमेव्यती
तानिजन्मानितवचार्जुन ॥ तान्यहंवेदसर्वाणिन
त्वंवेत्थपरंतप ॥ ५ ॥ अजोऽपिसन्नव्ययात्माभू

तानामीश्वरोऽपिसन् ॥ प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभ
वाम्यात्ममायया ॥ ६ ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानि
र्भवतिभारत ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्यतदात्मानंसृजा
म्यहम् ॥ ७ ॥ परित्राणायसाधूनांविनाशायचदुष्कृ
ताम् ॥ धर्मसंस्थापनार्थायसंभवामियुगेयुगे ॥ ८ ॥ ज
न्मकर्मचमेदिव्यमेवंयोवेत्तितत्त्वतः ॥ त्यक्त्वादे
हंपुनर्जन्मनैतिमामेतिसोऽर्जुन ॥ ९ ॥ वीतरागभ
यक्रोधामन्मयामामुपाश्रिताः ॥ बहवोज्ञानतपसापू
तामद्भावमागताः ॥ १० ॥ येयथामांप्रपद्यंतेतांस्तथै

वभजाम्यहम् ॥ ममवर्त्मानुवर्ततेमनुष्याःपार्थसर्वशः ॥ ११ ॥ कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिंयजंतइहदेवताः ॥ क्षिप्रंहिमानुषेलोकेसिद्धिर्भवतिकर्मजा ॥ १२ ॥ चातुर्वर्ण्यंमयासृष्टंगुणकर्मविभागशः ॥ तस्यकर्तारमपिमांविद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥ १३ ॥ नमांकर्माणिलिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा ॥ इतिमांयोऽभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते ॥ १४ ॥ एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपिमुमुक्षुभिः ॥ कुरुकर्मैवतस्मात्त्वंपूर्वैःपूर्वतरंकृतम् ॥ १५ ॥ किंकर्मकिमकर्मेतिकवयोऽप्यत्रमोहिताः ॥ तत्ते

कर्मप्रवक्ष्यामियज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १६ ॥ कर्मणोह्यपिबोद्धव्यंबोद्धव्यंचविकर्मणः ॥ अकर्मणश्चबोद्धव्यंगहनाकर्मणोगतिः ॥ १७ ॥ कर्मण्यकर्मयःपश्येदकर्मणिचकर्मयः ॥ सबुद्धिमान्मनुष्येषुसयुक्तःकृत्स्नकर्मकृत् ॥ १८ ॥ यस्यसर्वेसमारंभाःकामसंकल्पवर्जिताः ॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंतमाहुःपंडितंबुधाः ॥ १९ ॥ त्यक्त्वाकर्मफलासंगंनित्यतृप्तोनिराश्रयः ॥ कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपिनैवकिंचित्करोतिसः ॥ २० ॥ निराशीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्र-

गीता
॥ २३ ॥

हः॥ शारीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम्॥ २१
॥ यदृच्छालाभसंतुष्टोद्वंद्वातीतोविमत्सरः॥ समः
सिद्धावसिद्धौचकृत्वाऽपिननिबद्ध्यते॥ २२॥ ग
तसंगस्यमुक्तस्यज्ञानावस्थितचेतसः॥ यज्ञायाच
रतःकर्मसमग्रंप्रविलीयते॥ २३॥ ब्रह्मार्पणंब्रह्म-
हविर्ब्रह्माग्नौब्रह्मणाहुतम्॥ ब्रह्मैवतेनगंतव्यंब्रह्म
कर्मसमाधिना॥ २४॥ दैवमेवापरेयज्ञंयोगिनःपर्यु
पासते॥ ब्रह्माग्नावपरेयज्ञंयज्ञेनैवोपजुह्वति॥ २५
॥ श्रोत्रादीनींद्रियाण्यन्येसंयमाग्निषुजुह्वति॥ श

अध्याय
४

॥ २३ ॥

ब्दादीन्विषयानन्यइंद्रियाग्निषुजुह्वति॥ २६॥ स
र्वाणींद्रियकर्माणिप्राणकर्माणिचापरे॥ आत्मसं
यमयोगाग्नौजुह्वतिज्ञानदीपिते॥ २७॥ द्रव्ययज्ञा
स्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथाऽपरे॥ स्वाध्यायज्ञानयज्ञा
श्चयतयःसंशितव्रताः॥ २८॥ अपानेजुह्वतिप्राणं
प्राणेपानंतथाऽपरे॥ प्राणापानगतीरुद्ध्वाप्राणाया
मपरायणाः॥ २९॥ अपरेनियताहाराःप्राणान्प्राणे
षुजुह्वति॥ सर्वेऽप्येतेयज्ञविदोयज्ञक्षपितकल्म-
षाः॥ ३०॥ यज्ञशिष्टामृतभुजोयांतिब्रह्मसनातन

म॥ नायंलोकोऽस्त्ययज्ञस्यकुतोऽन्यःकुरुस-
त्तम॥ ३१॥ एवंबहुविधायज्ञावितताब्रह्मणोमुखे॥
कर्मजान्विद्धितान्सर्वानेवंज्ञात्वाविमोक्ष्यसे॥ ३२॥
श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञःपरंतप॥ सर्वंकर्मा
खिलंपार्थज्ञानेपरिसमाप्यते॥ ३३॥ तद्विद्धिप्रणिपा
तेनपरिप्रश्नेनसेवया॥ उपदेक्ष्यंतितेज्ञानंज्ञानिनस्त
त्त्वदर्शिनः॥ ३४॥ यज्ज्ञात्वानपुनर्मोहमेवंयास्य
सिपांडव॥ येनभूतान्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथोम
यि॥ ३५॥ अपिचेदसिपापेभ्यःसर्वेभ्यःपापकृत्तमः

॥सर्वंज्ञानप्लवेनैववृजिनंसंतरिष्यसि॥ ३६॥ यथै
धांसिसमिद्धोग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन॥ ज्ञानाग्निःस
र्वकर्माणिभस्मसात्कुरुतेतथा॥ ३७॥ नहिज्ञानेनस
दृशंपवित्रमिहविद्यते॥ तत्स्वयंयोगसंसिद्धःकाले
नात्मनिविंदति॥ ३८॥ श्रद्धावाँल्लभतेज्ञानंतत्परः
संयतेंद्रियः॥ ज्ञानंलब्ध्वापरांशांतिमचिरेणाधिग
च्छति॥ ३९॥ अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्मावि-
नश्यति॥ नायंलोकोऽस्तिनपरोनसुखंसंशयात्म
नः॥ ४०॥ योगसंन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशय

॥ आत्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंजय ॥ ४१ ॥ तस्मादज्ञानसंभूतंहृत्स्थंज्ञानासिनात्मनः ॥ छित्वै नंसंशयंयोगमातिष्ठोत्तिष्ठभारत ॥ ४२ ॥ ॐ तत्स दितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशा स्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानयोगोनामचतुर्थोऽध्या यः ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥ ६ ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ सन्यासंकर्मणां कृष्णपुनर्योगंचशंससि ॥ यच्छ्रेयएतयोरेकंत

न्मेब्रूहिसुनिश्चितम् ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ सन्यासःकर्मयोगश्चनिःश्रेयसकरावुभौ ॥ तयोस्तुक र्मसंन्यासात्कर्मयोगोविशिष्यते ॥ २ ॥ ज्ञेयःसनित्य संन्यासीयोनद्वेष्टिनकांक्षति ॥ निर्द्वंद्वोहिमहाबाहोसु खंबंधात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥ सांख्ययोगौपृथग्बालाःप्रव दंतिनपंडिताः ॥ एकमप्यास्थितःसम्यगुभयोर्विंद तेफलम् ॥ ४ ॥ यत्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपि गम्यते ॥ एकंसांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसपश्यति ॥ ५ ॥ सन्यासस्तुमहाबाहोदुःखमाप्तुमयोगतः ॥ योग

अध्याय ५

॥ २६ ॥

...क्तोमुनिर्ब्रह्मनचिरेणाधिगच्छति ॥ ६ ॥ योगयुक्तोवि
शुद्धात्माविजितात्माजितेंद्रियः ॥ सर्वभूतात्मभूतात्मा
कुर्वन्नपिनलिप्यते ॥ ७ ॥ नैवकिंचित्करोमीतियुक्तो
मन्येततत्त्ववित् ॥ पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन्
गच्छन्स्वपन्श्वसन् ॥ ८ ॥ प्रलपन्विसृजन्गृह्णन्नुन्मि
षन्निमिषन्नपि ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेषुवर्ततइतिधारयन् -
॥ ९ ॥ ब्रह्मण्याधायकर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः ॥ लि
प्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा ॥ १० ॥ कायेनमनसा
बुद्ध्याकेवलैरिंद्रियैरपि ॥ योगिनःकर्मकुर्वंतिसंगंत्यक्त्वा

त्मशुद्धये ॥ ११ ॥ युक्तःकर्मफलंत्यक्त्वाशांतिमाप्नोति
नैष्ठिकीम् ॥ अयुक्तःकामकारेणफलेसक्तोनिबध्यते
॥ १२ ॥ सर्वकर्माणिमनसासंन्यस्यास्तेसुखंवशी ॥
नवद्वारेपुरेदेहीनैवकुर्वन्नकारयन् ॥ १३ ॥ नकर्तृत्वं
नकर्माणिलोकस्यसृजतिप्रभुः ॥ नकर्मफलसंयोगंस्व
भावस्तुप्रवर्तते ॥ १४ ॥ नादत्तेकस्यचित्पापंनचैवसुकृ-
तंविभुः ॥ अज्ञानेनावृतंज्ञानंतेनमुह्यंतिजंतवः ॥ १५
॥ ज्ञानेनतुतदज्ञानंयेषांनाशितमात्मनः ॥ तेषामादित्य
वज्ज्ञानंप्रकाशयतितत्परम् ॥ १६ ॥ तद्बुद्धयस्तदात्मा

गीता ॥ २७ ॥

अध्याय ५

नस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ॥ गच्छंत्यपुनरावृत्तिंज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥ १७ ॥ विद्याविनयसंपन्नेब्राह्मणेगविहस्तिनि ॥ शुनिचैवश्वपाकेचपंडिताःसमदर्शिनः ॥ १८ ॥ इहैवतैर्जितःसर्गोयेषांसाम्येस्थितंमनः ॥ निर्दोषंहिसमंब्रह्मतस्माद्ब्रह्मणितेस्थिताः ॥ १९ ॥ नप्रहृष्येत्प्रियंप्राप्यनोद्विजेत्प्राप्यचाप्रियम् ॥ स्थिरबुद्धिरसंमूढोब्रह्मविद्ब्रह्मणिस्थितः ॥ २० ॥ बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्माविंदत्यात्मनियत्सुखम् ॥ सब्रह्मयोगयुक्तात्मासुखमक्षय्यमश्नुते ॥ २१ ॥ येहिसंस्पर्शजा

॥ २७ ॥

भोगादुःखयोनयएवते ॥ आद्यंतवंतःकौंतेयनतेषुरमतेबुधः ॥ २२ ॥ शक्नोतीहैवयःसोढुंप्राक्शरीरविमोक्षणात् ॥ कामक्रोधोद्भवंवेगंसयुक्तःससुखीनरः ॥ २३ ॥ योंऽतःसुखोंऽतरारामस्तथांतर्ज्योतिरेवयः ॥ सयोगीब्रह्मनिर्वाणंब्रह्मभूतोऽधिगच्छति ॥ २४ ॥ लभंतेब्रह्मनिर्वाणमृषयःक्षीणकल्मषाः ॥ छिन्नद्वैधायतात्मानःसर्वभूतहितेरताः ॥ २५ ॥ कामक्रोधवियुक्तानांयतीनांयतचेतसाम् ॥ अभितोब्रह्मनिर्वाणंवर्ततेविदितात्मनाम् ॥ २६ ॥

स्पर्शान्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरे भ्रुवोः॥ प्राणा
पानौसमौकृत्वानासाभ्यंतरचारिणौ ॥ २७ ॥ यतेंद्रि
यमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः॥ विगतेच्छाभयक्रो
धोयःसदामुक्तएवसः॥ २८ ॥ भोक्तारंयज्ञतपसां
सर्वलोकमहेश्वरम्॥ सुहृदंसर्वभूतानांज्ञात्वामां
शांतिमृच्छति॥ २९ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गी
तासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसं
वादेकर्मसंन्यासयोगोनामपंचमोऽध्यायः॥ ५ ॥ ॥

॥ ॐ तत्सत्॥

श्री॥ हरिः ॐ॥ श्रीभगवानुवाच॥ अनाश्रितः
कर्मफलंकार्यंकर्मकरोतियः॥ ससंन्यासीचयोगी
चननिरग्निर्नचाक्रियः॥ १ ॥ यंसंन्यासमितिप्राहुर्योगं
तंविद्धिपांडव॥ नह्यसंन्यस्तसंकल्पोयोगीभवतिक-
श्चन॥ २ ॥ आरुरुक्षोर्मुनेर्योगंकर्मकारणमुच्यते॥
योगारूढस्यतस्यैवशमःकारणमुच्यते॥ ३ ॥ यदा
हिनेंद्रियार्थेषुनकर्मस्वनुषज्जते॥ सर्वसंकल्पसंन्या
सीयोगारूढस्तदोच्यते॥ ४ ॥ उद्धरेदात्मनात्मानंना
त्मानमवसादयेत्॥ आत्मैवह्यात्मनोबंधुरात्मैवरिपु

गीता ॥२९॥

अध्याय ६

रात्मनः॥ ५॥ बंधुरात्मात्मनस्तस्ययेनात्मैवात्मनाजि
तः॥ अनात्मनस्तुशत्रुत्वेवर्तेतात्मैवशत्रुवत्॥ ६॥
जितात्मनःप्रशांतस्यपरमात्मासमाहितः॥ शीतोष्ण
सुखदुःखेषुतथामानापमानयोः॥ ७॥ ज्ञानविज्ञानतृ
प्तात्माकूटस्थोविजितेंद्रियः॥ युक्तइत्युच्यतेयोगीस
मलोष्टाश्मकांचनः॥ ८॥ सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थ
द्वेष्यबंधुषु॥ साधुष्वपिचपापेषुसमबुद्धिर्विशिष्यते
॥ ९॥ योगीयुंजीतसततमात्मानंरहसिस्थितः॥ ए
काकीयतचित्तात्मानिराशीरपरिग्रहः॥ १०॥ शुचौदे

॥२९॥

शेप्रतिष्ठाप्यस्थिरमासनमात्मनः॥ नात्युच्छ्रितंना
तिनीचंचैलाजिनकुशोत्तरम्॥ ११॥ तत्रैकाग्रंमनः
कृत्वायतचित्तेंद्रियक्रियः॥ उपविश्यासनेयुंज्याद्यो
गमात्मविशुद्धये॥ १२॥ समंकायशिरोग्रीवंधारयन्न
चलंस्थिरः॥ संप्रेक्ष्यनासिकाऽग्रंस्वंदिशश्चानव
लोकयन्॥ १३॥ प्रशांतात्माविगतभीर्ब्रह्मचारिव्रते
स्थितः॥ मनःसंयम्यमच्चित्तोयुक्तआसीतमत्परः
॥ १४॥ युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः॥ शां
तिंनिर्वाणपरमांमत्संस्थामधिगच्छति॥ १५॥ नात्य

श्नतस्तुयोगोऽस्तिनचैकांतमनश्नतः॥ नचातिस्वप्न
शीलस्यजाग्रतोनैवचार्जुन॥१६॥ युक्ताहारविहार
स्ययुक्तचेष्टस्यकर्मसु॥ युक्तस्वप्नावबोधस्ययोगो-
भवतिदुःखहा॥१७॥ यदाविनियतंचित्तमात्मन्ये
वावतिष्ठते॥ निस्पृहःसर्वकामेभ्योयुक्तइत्युच्यते
तदा॥१८॥ यथादीपोनिवातस्थोनेंगतेसोपमास्मृ
ता॥ योगिनोयतचित्तस्ययुंजतोयोगमात्मनः॥
१९॥ तत्रोपरमतेचित्तंनिरुद्धंयोगसेवया॥ यत्रचै
वात्मनात्मानंपश्यन्नात्मनितुष्यति॥२०॥ सुख

मात्यंतिकंयत्तद्बुद्धिग्राह्यमतींद्रियम्॥ वेत्तियत्र-
नचैवायंस्थितश्चलतितत्त्वतः॥२१॥ यंलब्ध्वा-
चापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः॥ यस्मिन्स्थितोनदुःखे
नगुरुणाऽपिविचाल्यते॥२२॥ तंविद्याद्दुःखसंयोग
वियोगंयोगसंज्ञितम्॥ सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगो
ऽनिर्विण्णचेतसा॥२३॥ संकल्पप्रभवान्कामां-
स्त्यक्त्वासर्वानशेषतः॥ मनसैवेंद्रियग्रामंविनियम्य
समंततः॥२४॥ शनैःशनैरुपरमेद्बुद्ध्याधृतिगृहीत-
या॥ आत्मसंस्थंमनःकृत्वानकिंचिदपिचिंतयेत्॥

२५॥ यतोयतोनिश्चरतिमनश्चंचलमस्थिरम्॥ ततस्ततोनियम्यैतदात्मन्येववशंनयेत्॥ २६॥ प्रशांतमनसंह्येनंयोगिनंसुखमुत्तमम्॥ उपैतिशांतरजसंब्रह्मभूतमकल्मषम्॥ २७॥ युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीविगतकल्मषः॥ सुखेनब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतंसुखमश्नुते॥ २८॥ सर्वभूतस्थमात्मानंसर्वभूतानिचात्मनि॥ ईक्षतेयोगयुक्तात्मासर्वत्रसमदर्शनः॥ २९॥ योमांपश्यतिसर्वत्रसर्वंचमयिपश्यति॥ तस्याहंनप्रणश्यामिसचमेनप्रणश्यति॥ ३०॥

सर्वभूतस्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थितः॥ सर्वथावर्तमानोऽपिसयोगीमयिवर्तते॥ ३१॥ आत्मौपम्येनसर्वत्रसमंपश्यतियोऽर्जुन॥ सुखंवायदिवादुःखंसयोगीपरमोमतः॥ ३२॥ अर्जुनउवाच॥ योऽयंयोगस्त्वयाप्रोक्तःसाम्येनमधुसूदन॥ एतस्याहंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थितिंस्थिराम्॥ ३३॥ चंचलंहिमनःकृष्णप्रमाथिबलवद्दृढम्॥ तस्याहंनिग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करम्॥ ३४॥ श्रीभगवानुवाच॥ असंशयंमहाबाहोमनोदुर्निग्रहंचलम्॥

अभ्यासेनतुकौंतेयवैराग्येणचगृह्यते ॥ ३५ ॥ असंयतात्मनोयोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः ॥ वश्यात्मनातुयततांशक्योऽवाप्तुमुपायतः ॥ ३६ ॥ अर्जुनउवाच ॥ अयतिःश्रद्धयोपेतोयोगाच्चलितमानसः ॥ अप्राप्ययोगसंसिद्धिंकांगतिंकृष्णगच्छति ॥ ३७ ॥ कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिवनश्यति ॥ अप्रतिष्ठोमहाबाहोविमूढोब्रह्मणःपथि ॥ ३८ ॥ एतन्मेसंशयंकृष्णच्छेत्तुमर्हस्यशेषतः ॥ त्वदन्यःसंशयस्यास्यच्छेत्तानह्युपपद्यते ॥ ३९ ॥ श्रीभगवा

अध्याय ६

॥ ३२ ॥

नुवाच ॥ पार्थनैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यविद्यते ॥ नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिंतातगच्छति ॥ ४० ॥ प्राप्यपुण्यकृतांल्लोकानुषित्वाशाश्वतीःसमाः ॥ शुचीनांश्रीमतांगेहेयोगभ्रष्टोऽभिजायते ॥ ४१ ॥ अथवायोगिनामेवकुलेभवतिधीमताम् ॥ एतद्धिदुर्लभतरंलोकेजन्मयदीदृशम् ॥ ४२ ॥ तत्रतंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकम् ॥ यततेचततोभूयःसंसिद्धौकुरुनंदन ॥ ४३ ॥ पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रियतेह्यवशोऽपिसः ॥ जिज्ञासुरपियोगस्यशब्दब्रह्माति

वर्तते ॥ ४४ ॥ प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकिल्बिषः ॥ अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥ ४५ ॥ तपस्विभ्योऽधिको योगी ज्ञानिभ्योऽपि मतोऽधिकः ॥ कर्मिभ्यश्चाधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन ॥ ४६ ॥ योगिनामपि सर्वेषां मद्गतेनांतरात्मना ॥ श्रद्धावान्भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः ॥ ४७ ॥ ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे अभ्यासयोगो नाम षष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

अध्याय ६

॥ ३२ ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मय्यासक्तमनाः पार्थ योगं युंजन्मदाश्रयः ॥ असंशयं समग्रं मां यथा ज्ञास्यसि तच्छृणु ॥ १ ॥ ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानमिदं वक्ष्याम्यशेषतः ॥ यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥ २ ॥ मनुष्याणां सहस्रेषु कश्चिद्यतति सिद्धये ॥ यततामपि सिद्धानां कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः ॥ ३ ॥ भूमिरापोऽनलो वायुः खं म

गीता
॥ ३४ ॥

अध्याय
७

नोबुद्धिरेवच ॥ अहंकारइतीयंमेभिन्नाप्रकृतिर
ष्टधा ॥ ४ ॥ अपरेयमितस्त्वन्यांप्रकृतिंविद्धिमेपराम्
॥ जीवभूतांमहाबाहोययेदंधार्यतेजगत् ॥ ५ ॥ एत
द्योनीनिभूतानिसर्वाणीत्युपधारय ॥ अहंकृत्स्नस्य
जगतःप्रभवःप्रलयस्तथा ॥ ६ ॥ मत्तःपरतरंनान्य
त्किंचिदस्तिधनंजय ॥ मयिसर्वमिदंप्रोतंसूत्रेमणि
गणाइव ॥ ७ ॥ रसोऽहमप्सुकौंतेयप्रभाऽस्मिश
शिसूर्ययोः ॥ प्रणवःसर्ववेदेषुशब्दःखेपौरुषंनृषु-
॥ ८ ॥ पुण्योगंधःपृथिव्यांचतेजश्चास्मिविभावसौ

॥ ३४ ॥

॥ जीवनंसर्वभूतेषुतपश्चास्मितपस्विषु ॥ ९ ॥ बीजं
मांसर्वभूतानांविद्धिपार्थसनातनम् ॥ बुद्धिर्बुद्धिम
तामस्मितेजस्तेजस्विनामहम् ॥ १० ॥ बलंबलवतां
चाहंकामरागविवर्जितम् ॥ धर्माविरुद्धोभूतेषुकामो
ऽस्मिभरतर्षभ ॥ ११ ॥ येचैवसात्विकाभावाराजसा-
स्तामसाश्चये ॥ मत्तएवेतितान्विद्धिनत्वहंतेषुतेम-
यि ॥ १२ ॥ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिःसर्वमिदंजगत्
॥ मोहितंनाभिजानातिमामेभ्यःपरमव्ययम् ॥ १३
॥ दैवीह्येषागुणमयीममभायादुरत्यया ॥ मामेवये

गीता
॥ ३५ ॥

प्रपद्यंतेमायामेतांतरंतिते ॥ १४ ॥ नमांदुष्कृतिनोमू
ढाःप्रपद्यंतेनराधमाः ॥ माययाऽपहृतज्ञानाआसुरं
भावमाश्रिताः ॥ १५ ॥ चतुर्विधाभजंतेमांजनाःसुकृ
तिनोऽर्जुन ॥ आर्तोजिज्ञासुरर्थार्थीज्ञानीचभरतर्ष
भ ॥ १६ ॥ तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्विशिष्यते
॥ प्रियोहिज्ञानिनोऽत्यर्थमहंसचममप्रियः ॥ १७ ॥
उदाराःसर्वएवैतेज्ञानीत्वात्मैवमेमतम् ॥ आस्थितः
सहियुक्तात्मामामेवानुत्तमांगतिम् ॥ १८ ॥ बहूनां
जन्मनामंतेज्ञानवान्मांप्रपद्यते ॥ वासुदेवःसर्व-

अध्याय
७

॥ ३५ ॥

मितिसमहात्मासुदुर्लभः ॥ १९ ॥ कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञा
नाःप्रपद्यंतेऽन्यदेवताः ॥ तंतंनियममास्थायप्रकृ
त्यानियताःस्वया ॥ २० ॥ योयोयांयांतनुंभक्तःश्र
द्धयाऽर्चितुमिच्छति ॥ तस्यतस्याचलांश्रद्धांता
मेवविदधाम्यहम् ॥ २१ ॥ सतयाश्रद्धयायुक्तस्त
स्याराधनमीहते ॥ लभतेचततःकामान्मयैव
विहितान्हितान् ॥ २२ ॥ अंतवत्तुफलंतेषांत-
द्भवत्यल्पमेधसाम् ॥ देवान्देवयजोयांतिमद्भक्ता
यांतिमामपि ॥ २३ ॥ अव्यक्तंव्यक्तिमापन्नंम

गीता
॥ ३६ ॥

न्यंतेमामबुद्धयः॥ परंभावमजानंतोममाव्ययम
नुत्तमम्॥ २४ ॥ नाहंप्रकाशःसर्वस्ययोगमायासमा
वृतः॥ मूढोऽयंनाभिजानातिलोकोमामजमव्यय
म्॥ २५ ॥ वेदाहंसमतीतानिवर्तमानानिचार्जुन-
॥ भविष्याणिचभूतानिमांतुवेदनकश्चन॥ २६ ॥
इच्छाद्वेषसमुत्थेनद्वंद्वमोहेनभारत॥ सर्वभूतानि
संमोहंसर्गेयांतिपरंतप॥ २७ ॥ येषांत्वंतगतंपापं
जनानांपुण्यकर्मणाम्॥ तेद्वंद्वमोहनिर्मुक्ताभजं
तेमांदृढव्रताः॥ २८ ॥ जरामरणमोक्षायमामाश्रि

अध्याय
७

॥ ३६ ॥

त्ययतंतिये॥ तेब्रह्मतद्विदुःकृत्स्नमध्यात्मंकर्म
चाखिलम्॥ २९॥ साधिभूताधिदैवंमांसाधियज्ञं
चयेविदुः॥ प्रयाणकालेऽपिचमांतेविदुर्युक्तचे
तसः॥ ३०॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासू
पनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे
ज्ञानविज्ञानयोगोनामसप्तमोऽध्यायः॥ ७ ॥श्री
कृष्णार्पणमस्तु॥ ॐ तत्सत्॥ ६ ॥ ६ ॥

श्री॥ हरिः ॐ॥ अर्जुनउवाच॥ किंतद्ब्रह्म

गीता ॥ ३७ ॥

किमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम ॥ अधिभूतंचकिं-
प्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते ॥ १ ॥ अधियज्ञःकथंको
ऽत्रदेहेऽस्मिन्मधुसूदन ॥ प्रयाणकालेचकथं
ज्ञेयोऽसिनियतात्मभिः ॥ २ ॥ श्रीभगवानुवाच
॥ अक्षरंब्रह्मपरमंस्वभावोऽध्यात्ममुच्यते ॥ भू
तभावोद्भवकरोनिसर्गःकर्मसंज्ञितः ॥ ३ ॥ अधि
भूतंक्षरोभावःपुरुषश्चाधिदैवतम् ॥ अधियज्ञोऽ
हमेवात्रदेहेदेहभृतांवर ॥ ४ ॥ अंतकालेचमामेव
स्मरन्मुक्त्वाकलेवरम् ॥ यःप्रयातिसमद्भावंयाति

अध्याय ८

॥ ३७ ॥

नास्त्यत्रसंशयः ॥ ५ ॥ यंयंवाऽपिस्मरन्भावं-
त्यजत्यंतेकलेवरम् ॥ तंतमेवैतिकौंतेयसदात
द्भावभावितः ॥ ६ ॥ तस्मात्सर्वेषुकालेषुमामनुस्म
रयुद्ध्यच ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंश
यः ॥ ७ ॥ अभ्यासयोगयुक्तेनचेतसानान्यगामि
ना ॥ परमंपुरुषंदिव्यंयातिपार्थानुचिंतयन् ॥ ८ ॥
कविंपुराणमनुशासितारमणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः
॥ सर्वस्यधातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णंतमसःपर
स्तात् ॥ ९ ॥ प्रयाणकालेमनसाऽचलेनभक्त्या-

युक्तोयोगबलेनच्चैव॥ भ्रुवोर्मध्येप्राणमावेश्यसम्य
क्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यम्॥ १०॥ यदक्षरंवेदवि
दोवदंतिविशंतियद्यतयोवीतरागाः॥ यदिच्छंतोब्र
ह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये॥ ११॥ सर्व-
द्वाराणिसंयम्यमनोहृदिनिरुध्यच॥ मूर्ध्न्याधाया-
त्मनःप्राणमास्थितोयोगधारणाम्॥ १२॥ ओमित्ये
काक्षरंब्रह्मव्याहरन्मामनुस्मरन्॥ यःप्रयातित्य
जन्देहंसयातिपरमांगतिम्॥ १३॥ अनन्यचेताः
सततंयोमांस्मरतिनित्यशः॥ तस्याहंसुलभःपा

र्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः॥ १४॥ मामुपेत्यपुनर्ज-
न्मदुःखालयमशाश्वतम्॥ नाप्नुवंतिमहात्मानः-
संसिद्धिंपरमांगताः॥ १५॥ आब्रह्मभुवनाल्लोकाः
पुनरावर्तिनोऽर्जुन॥ मामुपेत्यतुकौंतेयपुनर्जन्मन
विद्यते॥ १६॥ सहस्त्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः
॥ रात्रिंयुगसहस्त्रांतांतेऽहोरात्रविदोजनाः॥ १७॥
अव्यक्ताद्व्यक्तयःसर्वाःप्रभवंत्यहरागमे॥ रात्र्या
गमेप्रलीयंतेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके॥ १८॥ भूतग्रामः
सएवायंभूत्वाभूत्वाप्रलीयते॥ रात्र्यागमेऽवशः

पार्थप्रभवत्यहरागमे ॥ १९ ॥ परस्तस्मात्तुभावोऽ
न्योऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः ॥ यःससर्वेषुभूते
षुनश्यत्सुनविनश्यति ॥ २० ॥ अव्यक्तोऽक्षरइ
त्युक्तस्तमाहुःपरमांगतिम् ॥ यंप्राप्यननिवर्तंते
तद्धामपरमंमम ॥ २१ ॥ पुरुषःसपरःपार्थभक्त्या
लभ्यस्त्वनन्यया ॥ यस्यांतस्थानिभूतानियेन
सर्वमिदंततम् ॥ २२ ॥ यत्रकालेत्वनावृत्तिमावृ
त्तिंचैवयोगिनः ॥ प्रयातायांतितंकालंवक्ष्यामिभ
रतर्षभ ॥ २३ ॥ अग्निर्ज्योतिरहःशुक्लःषण्मासा

उत्तरायणम् ॥ तत्रप्रयातागच्छंतिब्रह्मब्रह्मविदो
जनाः ॥ २४ ॥ धूमोरात्रिस्तथाकृष्णःषण्मासा-
दक्षिणायनम् ॥ तत्रचांद्रमसंज्योतिर्योगीप्राप्य
निवर्तते ॥ २५ ॥ शुक्लकृष्णेगतिह्येतेजगतःशा
श्वतेमते ॥ एकयायात्यनावृत्तिमन्ययावर्ततेपु-
नः ॥ २६ ॥ नैतेसृतीपार्थजानन्योगीमुह्यतिकश्च
न ॥ तस्मात्सर्वेषुकालेषुयोगयुक्तोभवार्जुन ॥ २७
॥ वेदेषुयज्ञेषुतपस्सुचैवदानेषुयत्पुण्यफलंप्रदिष्ट
म् ॥ अत्येतितत्सर्वमिदंविदित्वायोगीपरंस्थानमु

गीता ॥ ४० ॥

पैतिन्चाद्यम् ॥ २८ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे अक्षरब्रह्मयोगोनाम अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥ ६ ॥ ६ ॥

अध्याय ८

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इदंतुते गुह्यतमंप्रवक्ष्याम्यनसूयवे ॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १ ॥ राजविद्या राजगुह्यंपवित्रमिदमुत्तमम् ॥ प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसुखंकर्तुमव्ययम् ॥ २ ॥ अश्रद्दधानाःपुरुषा धर्मस्यास्यपरंतप ॥ अप्राप्यमांनिवर्तंतेमृत्युसंसारवर्त्मनि ॥ ३ ॥ मयाततमिदंसर्वंजगदव्यक्तमूर्तिना ॥ मत्स्थानिसर्वभूतानिनचाहंतेष्ववस्थितः ॥ ४ ॥ नचमत्स्थानिभूतानिपश्यमेयोगमैश्वरम् ॥ भूतभृन्नचभूतस्थोममात्माभूतभावनः ॥ ५ ॥ यथाकाशस्थितोनित्यंवायुःसर्वत्रगोमहान् ॥ तथासर्वाणिभूतानिमत्स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥ सर्वभूतानिकौंतेयप्रकृतिंयांतिमामिकाम् ॥ कल्पक्ष

॥ ४० ॥

येपुनस्तानिकल्पादौविसृजाम्यहम् ॥ ७ ॥ प्रकृतिं
स्वामवष्टभ्यविसृजामिपुनःपुनः ॥ भूतग्राममि
मंकृत्स्नमवशंप्रकृतेर्वशात् ॥ ८ ॥ नचमांतानिक
र्माणिनिबध्नंतिधनंजय ॥ उदासिनवदासीनमस-
क्तंतेषुकर्मसु ॥ ९ ॥ मयाऽध्यक्षेणप्रकृतिःसूयते-
सचराचरम् ॥ हेतुनाऽनेनकौंतेयजगद्विपरिवर्तते-
॥ १० ॥ अवजानंतिमांमूढामानुषींतनुमाश्रितम् ॥
परंभावमजानंतोममभूतमहेश्वरम् ॥ ११ ॥ मोघा
शामोघकर्माणोमोघज्ञानाविचेतसः ॥ राक्षसीमा

सरींचैवप्रकृतिंमोहिनींश्रिताः ॥ १२ ॥ महात्मान
स्तुमांपार्थदैवींप्रकृतिमाश्रिताः ॥ भजंत्यनन्यम
नसोज्ञात्वाभूतादिमव्ययम् ॥ १३ ॥ सततंकीर्तयं
तोमांयतंतश्चदृढव्रताः ॥ नमस्यंतश्चमांभक्त्या
नित्ययुक्ताउपासते ॥ १४ ॥ ज्ञानयज्ञेनचाप्यन्ये
यजंतोमामुपासते ॥ एकत्वेनपृथक्त्वेनबहुधावि
श्वतोमुखम् ॥ १५ ॥ अहंक्रतुरहंयज्ञःस्वधाऽह
महमौषधम् ॥ मंत्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहंहु
तम् ॥ १६ ॥ पिताऽहमस्यजगतोमाताधातापिता

गीता
॥ ४२ ॥

मह: ॥ वेद्यंपवित्रमोंकारऋक्सामयजुरेवच ॥
१७ ॥ गतिर्भर्ताप्रभुःसाक्षीनिवासःशरणंसुहृत् ॥ प्रभ
वःप्रलयःस्थानंनिधानंबीजमव्ययम् ॥ १८ ॥ तपाम्य
हमहंवर्षंनिगृह्णाम्युत्सृजामिच ॥ अमृतंचैवमृत्युश्च
सदसच्चाहमर्जुन ॥ १९ ॥ त्रैविद्यामांसोमपाःपूतपापा
यज्ञैरिष्ट्वास्वर्गतिंप्रार्थयंते ॥ तेपुण्यमासाद्यसुरेंद्रलो-
कमश्नंतिदिव्यान्दिविदेवभोगान् ॥ २० ॥ तेतंभुक्त्वा
स्वर्गलोकंविशालंक्षीणेपुण्यमर्त्यलोकंविशंति ॥ एवं
त्रयीधर्ममनुप्रपन्नागतागतंकामकामालभंते ॥ २१ ॥

अध्याय
९

॥ ४२ ॥

अनन्याश्चिंतयंतोमांयेजनाःपर्युपासते ॥ तेषांनित्या
भियुक्तानांयोगक्षेमंवहाम्यहम् ॥ २२ ॥ येऽप्यन्यदे
वताभक्तायजंतेश्रद्धयाऽन्विताः ॥ तेऽपिमामेव-
कौंतेययजंतेविधिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ अहंहिसर्वयज्ञा
नांभोक्ताचप्रभुरेवच ॥ नतुमामभिजानंतितत्त्वेना
तश्च्यवंतिते ॥ २४ ॥ यांतिदेवव्रतादेवान्पितॄन्यां
तिपितृव्रताः ॥ भूतानियांतिभूतेज्यायांतिमद्याजि-
नोऽपिमाम् ॥ २५ ॥ पत्रंपुष्पंफलंतोयंयोमेभक्त्या
प्रयच्छति ॥ तदहंभक्त्युपहृतमश्नामिप्रयतात्मनः

गीता ॥ ४३ ॥

॥ २६ ॥ यत्करोषियदश्नासियज्जुहोषिददासियत् ॥
यत्तपस्यसिकौंतेयतत्कुरुष्वमदर्पणम् ॥ २७ ॥ शुभा
शुभफलैरेवंमोक्ष्यसेकर्मबंधनैः ॥ सन्यासयोगयुक्ता
त्माविमुक्तोमामुपैष्यसि ॥ २८ ॥ समोऽहंसर्वभूतेषु
नमेद्वेष्योऽस्तिनप्रियः ॥ येभजंतितुमांभक्त्याम
यितेतेषुचाप्यहम् ॥ २९ ॥ अपिचेत्सुदुराचारोभ
जतेमामनन्यभाक् ॥ साधुरेवसमंतव्यःसम्यग्व्य
वसितोहिसः ॥ ३० ॥ क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशश्वच्छां
तिंनिगच्छति ॥ कौंतेयप्रतिजानीहिनमेभक्तः

अध्याय ९ ॥ ४३ ॥

प्रणश्यति ॥ ३१ ॥ मांहिपार्थव्यपाश्रित्ययेऽपिस्युः
पापयोनयः ॥ स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रास्तेऽपियांतिप
रांगतिम् ॥ ३२ ॥ किंपुनर्ब्राह्मणाःपुण्याभक्ताराज
र्षयस्तथा ॥ अनित्यमसुखंलोकमिमंप्राप्यभजस्व
माम् ॥ ३३ ॥ मन्मनाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनम
स्कुरु ॥ मामेवैष्यसियुक्त्वैवमात्मानंमत्परायणः ॥
३४ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्र
ह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेराजविद्यारा
जगुह्ययोगोनामनवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ ॐ तत्सत् ॥

गीता
॥४४॥

श्री॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ भूयएवमहा
बाहोश्रृणुमेपरमंवचः॥ यत्तेऽहंप्रीयमाणायवक्ष्या
मिहितकाम्यया॥१॥ नमेविदुःसुरगणाःप्रभवंनम
हर्षयः॥ अहमादिर्हिदेवानांमहर्षीणांचसर्वशः॥२
॥योमामजमनादिंचवेत्तिलोकमहेश्वरम्॥ असंमू
ढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमुच्यते॥३॥बुद्धिर्ज्ञानम
संमोहःक्षमासत्यंदमःशमः॥ सुखंदुःखंभवोभा
वोभयंचाभयमेवच॥४॥ अहिंसासमतातुष्टिस्त
पोदानंयशोऽयशः॥ भवंतिभावाभूतानांमत्तएव

अध्याय
१०

॥४४॥

पृथग्विधाः॥५॥ महर्षयःसप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्त
था॥ मद्भावामानसाजातायेषांलोकइमाःप्रजाः॥
६॥ एतांविभूतिंयोगंचममयोवेत्तितत्त्वतः॥ सोऽ
विकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः॥७॥ अहंस
र्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रवर्तते॥ इतिमत्वाभजंते
मांबुधाभावसमन्विताः॥८॥ मच्चित्तामद्गतप्रा-
णाबोधयंतःपरस्परम्॥ कथयंतश्चमांनित्यंतुष्यं
तिचरमंतिच॥९॥ तेषांसततयुक्तानांभजतां
प्रीतिपूर्वकम्॥ ददामिबुद्धियोगंतंयेनमामुपयां

तिते ॥ १० ॥ तेषामेवानुकंपार्थमहमज्ञानजंतमः
॥ नाशयाम्यात्मभावस्थोज्ञानदीपेनभास्वता ॥
११ ॥ अर्जुनउवाच ॥ परंब्रह्मपरंधामपवित्रंपरमंभ
वान् ॥ पुरुषंशाश्वतंदिव्यमादिदेवमजंविभुम् ॥ १२ ॥
आहुस्त्वामृषयःसर्वेदेवर्षिर्नारदस्तथा ॥ असितोदे
वलोव्यासःस्वयंचैवब्रवीषिमे ॥ १३ ॥ सर्वमेतदृतं
मन्येयन्मांवदसिकेशव ॥ नहितेभगवन्व्यक्तिंवि
दुर्देवानदानवाः ॥ १४ ॥ स्वयमेवात्मनात्मानंवेत्थ
त्वंपुरुषोत्तम ॥ भूतभावनभूतेशदेवदेवजगत्पते

॥ १५ ॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः ॥
याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि ॥ १६ ॥
कथंविद्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंतयन् ॥ केषुके
षुचभावेषुचिंत्योऽसिभगवन्मया ॥ १७ ॥ विस्त
रेणात्मनोयोगंविभूतिंचजनार्दन ॥ भूयःकथयतृप्ति
र्हिशृण्वतोनास्तिमेऽमृतम् ॥ १८ ॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ हंततेकथयिष्यामिदिव्याह्यात्मविभूतयः ॥
प्राधान्यतःकुरुश्रेष्ठनास्त्यंतोविस्तरस्यमे ॥ १९ ॥
अहमात्मागुडाकेशसर्वभूताशयस्थितः ॥ अहमा

गीता ॥ ४६ ॥

अध्याय १०

दिश्चमध्यंचभूतानामंतएवच ॥ २० ॥ आदित्या
नामहंविष्णुर्ज्योतिषांरविरंशुमान् ॥ मरीचिर्मरुता
मस्मिनक्षत्राणामहंशशी ॥ २१ ॥ वेदानांसामवेदोऽ
स्मिदेवानामस्मिवासवः ॥ इंद्रियाणांमनश्चास्मिभू
तानामस्मिचेतना ॥ २२ ॥ रुद्राणांशंकरश्चास्मिवि
त्तेशोयक्षरक्षसाम् ॥ वसूनांपावकश्चास्मिमेरुःशि
खरिणामहम् ॥ २३ ॥ पुरोधसांचमुख्यंमांविद्धिपा
र्थबृहस्पतिम् ॥ सेनानीनामहंस्कंदःसरसामस्मि
सागरः ॥ २४ ॥ महर्षीणांभृगुरहंगिरामस्म्येक-

॥ ४६ ॥

मक्षरम् ॥ यज्ञानांजपयज्ञोऽस्मिस्थावराणांहि-
मालयः ॥ २५ ॥ अश्वत्थःसर्ववृक्षाणांदेवर्षीणांच
नारदः ॥ गंधर्वाणांचित्ररथःसिद्धानांकपिलोमुनिः
॥ २६ ॥ उच्चैःश्रवसमश्वानांविद्धिमाममृतोद्भवम् ॥
ऐरावतंगजेंद्राणांनराणांचनराधिपम् ॥ २७ ॥ आयु
धानामहंवज्रंधेनूनामस्मिकामधुक् ॥ प्रजनश्चास्मि
कंदर्पःसर्पाणामस्मिवासुकिः ॥ २८ ॥ अनंतश्चास्मि
नागानांवरुणोयादसामहम् ॥ पितॄणामर्यमाचा
स्मियमःसंयमतामहम् ॥ २९ ॥ प्रह्लादश्चास्मिदै-

त्यानांकालः कलयतामहम्॥ मृगाणांचमृगेंद्रोऽहंवैनतेयश्चपक्षिणाम्॥ ३० ॥ पवनःपवतामस्मिरामःशस्त्रभृतामहम्॥ झषाणांमकरश्चास्मिस्त्रोतसामस्मिजाह्नवी॥ ३१ ॥ सर्गाणामादिरंतश्चमध्यंचैवाहमर्जुन॥ अध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रवदतामहम्॥ ३२ ॥ अक्षराणामकारोऽस्मिद्वंद्वःसामासिकस्यच॥ अहमेवाक्षयःकालोधाताऽहंविश्वतोमुखः॥ ३३ ॥ मृत्युःसर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्यताम्॥ कीर्तिःश्रीर्वाक्चनारीणांस्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमा॥ ३४ ॥ बृह

त्सामतथासाम्नांगायत्रीछंदसामहम्॥ मासानांमार्गशीर्षोऽहमृतूनांकुसुमाकरः॥ ३५ ॥ द्यूतंछलयतामस्मितेजस्तेजस्विनामहम्॥ जयोऽस्मिव्यवसायोऽस्मिसत्वंसत्त्ववतामहम्॥ ३६ ॥ वृष्णीनांवासुदेवोऽस्मिपांडवानांधनंजयः॥ मुनीनामप्यहंव्यासःकवीनामुशनाकविः॥ ३७ ॥ दंडोदमयतामस्मिनीतिरस्मिजिगीषताम्॥ मौनंचैवास्मिगुह्यानांज्ञानंज्ञानवतामहम्॥ ३८ ॥ यच्चापिसर्वभूतानांबीजंतदहमर्जुन॥ नतदस्तिविनायत्स्यान्मयाभूतंचरा-

चरम् ॥ ३९ ॥ नांतोऽस्तिममदिव्यनांविभूतीनांप
रंतप ॥ एषतूद्देशतः प्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया ॥ ४०
॥ यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वंश्रीमदूर्जितमेववा ॥ तत्तदे
वावगच्छत्वंममतेजोंऽशसंभवम् ॥ ४१ ॥ अथवा
बहुनैतेनकिंज्ञातेनतवार्जुन ॥ विष्टभ्याहमिदंकृ
त्स्नमेकांशेनस्थितोजगत् ॥ ४२ ॥ ॐ तत्सदि
ति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशा
स्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादेविभूतियोगोनामदशमोऽ
ध्यायः ॥ १० ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ मदनुग्रहायप
रमंगुह्यमध्यात्मसंज्ञितम् ॥ यत्त्वयोक्तंवचस्तेनमो
होऽयंविगतोमम ॥ १ ॥ भवाप्ययौहिभूतानांश्रुतौ
विस्तरशोमया ॥ त्वत्तःकमलपत्राक्षमाहात्म्यम-
पिचाव्ययम् ॥ २ ॥ एवमेतद्यथात्थत्वमात्मानंपरमे
श्वर ॥ द्रष्टुमिच्छामितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥ ३
॥ मन्यसेयदितच्छक्यंमयाद्रष्टुमितिप्रभो ॥ योगे
श्वरततोमेत्वंदर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥ श्रीभग
वानुवाच ॥ पश्यमेपार्थरूपाणिशतशोऽथसहस्रशः

॥ नानाविधानिदिव्यानिनानावर्णाकृतीनिच ॥ ५ ॥ पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा ॥ बहू न्यदृष्टपूर्वाणिपश्याश्चर्याणिभारत ॥ ६ ॥ इहैकस्थं जगत्कृत्स्नंपश्याद्यसचराचरम् ॥ ममदेहेगुडाकेश यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥ नतुमांशक्यसेद्रष्टुम नेनैवस्वचक्षुषा ॥ दिव्यंददामितेचक्षुःपश्यमेयो गमैश्वरम् ॥ ८ ॥ संजयउवाच ॥ एवमुक्त्वाततो राजन्महायोगेश्वरोहरिः ॥ दर्शयामासपार्थायपरमं- रूपमैश्वरम् ॥ ९ ॥ अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतद

र्शनम् ॥ अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुध म् ॥ १० ॥ दिव्यमाल्यांबरधरंदिव्यगंधानुलेपनम् ॥ सर्वाश्चर्यमयंदेवमनंतंविश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥ दिवि सूर्यसहस्रस्यभवेद्युगपदुत्थिता ॥ यदिभाःसदृशी सास्याद्भासस्तस्यमहात्मनः ॥ १२ ॥ तत्रैकस्थंजग त्कृत्स्नंप्रविभक्तमनेकधा ॥ अपश्यद्देवदेवस्यशरी रेपांडवस्तदा ॥ १३ ॥ ततःसविस्मयाविष्टोहृष्टरोमा धनंजयः ॥ प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिरभाषत ॥ १४ ॥ अर्जुनउवाच ॥ पश्यामिदेवांस्तवदेवदेहे

ते संगोस्त्व कर्मणि ॥४७॥ योगस्थः कुरु कर्मा
णि संगं त्यक्त्वा धनंजय ॥ सिद्ध्यसिद्ध्योः समो
भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥४८॥ दूरेण ह्यवरं
कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ॥ बुद्धौ शरणमन्विच्छ
कृपणाः फलहेतवः ॥४९॥ बुद्धियुक्तो जहातीह

वार्जुन ॥ निर्द्वंद्वो नित्यसत्वस्थो निर्योग
क्षेमअत्मवान् ॥ ४५ ॥ यावानर्थउदपानेस
र्वतः संप्लुतोदके ॥ तावान्सर्वेषुवेदेषु ब्राह्म
णस्यविजानतः ॥ ४६ ॥ कर्मण्येवाधिकारस्ते
माफलेषुकदाचन ॥ माकर्मफलहेतुर्भूर्मा

वाँस्तथाभूतविशेषसंघान्॥ ब्रह्माणमीशंकमलास
नस्थमृषींश्चसर्वानुरगांश्चदिव्यान्॥ १५॥ अनेकबा
हूदरवक्त्रनेत्रंपश्यामित्वांसर्वतोऽनंतरूपम्॥ नां
तंनमध्यंनपुनस्तवादिंपश्यामिविश्वेश्वरविश्वरूप
॥ १६॥ किरीटिनंगदिनंचक्रिणंचतेजोराशिंसर्वतो
दीप्तिमंतम्॥ पश्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंताद्दीप्तान
लार्कद्युतिमप्रमेयम्॥ १७॥ त्वमक्षरंपरमंवेदि
तव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम्॥ त्वमव्ययः
शाश्वतधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरुषोमतोमे॥ १८॥

अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रम्
॥ पश्यामित्वांदीप्तहुताशवक्त्रंस्वतेजसाविश्वमिदंतपं
तम्॥ १९॥ द्यावापृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्वयैकेन
दिशश्चसर्वाः॥ दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्रयंप्रव्य
थितंमहात्मन्॥ २०॥ अमीहित्वांसुरसंघाविशंतिके
चिद्भीताःप्रांजलयोगृणंति॥ स्वस्तीत्युक्त्वामहर्षि
सिद्धसंघाःस्तुवंतित्वांस्तुतिभिःपुष्कलाभिः॥ २१॥
रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्याविश्वेऽश्विनौमरुतश्चो-
ष्मपाश्च॥ गंधर्वयक्षासुरसिद्धसंघावीक्षंतेत्वांविस्मि-

गीता ॥ ५१ ॥

अध्याय ११

ताश्चैवसर्वे ॥ २२ ॥ रूपंमहत्तेबहुबहुवक्त्रनेत्रंमहा
बाहोबहुबाहूरुपादम् ॥ बहूदरंबहुदंष्ट्राकरालंदृष्ट्वा
लोकाःप्रव्यथितास्तथाऽहम् ॥ २३ ॥ नभःस्पृशंदी
प्तमनेकवर्णंव्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रम् ॥ दृष्ट्वाहि
त्वांप्रव्यथितांतरात्माधृतिंनविंदामिशमंचविष्णो ॥
२४ ॥ दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानिदृष्ट्वैवकालानल
संनिभानि ॥ दिशोनजानेनलभेचशर्मप्रसीददेवेश
जगन्निवास ॥ २५ ॥ अमीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपुत्राः
सर्वेसहैवावनिपालसंघैः ॥ भीष्मोद्रोणःसूतपुत्र-

॥ ५१ ॥

स्तथाऽसौसहास्मदीयैरपियोधमुख्यैः ॥ २६ ॥ व
क्त्राणितेत्वरमाणाविशंतिदंष्ट्राकरालानिभयानकानि
॥ केचिद्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमांगैः
॥ २७ ॥ यथानदीनांबहवोऽंबुवेगाःसमुद्रमेवाभिमु
खाद्रवंति ॥ तथातवामीनरलोकवीराविशंतिवक्त्राण्य
भिविज्वलंति ॥ २८ ॥ यथाप्रदीप्तंज्वलनंपतंगावि
शंतिनाशायसमृद्धवेगाः ॥ तथैवनाशायविशंतिलो-
कास्तवापिवक्त्राणिसमृद्धवेगाः ॥ २९ ॥ लेलिह्य
सेग्रसमानःसमंताल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः

॥ तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपंति विष्णो ॥ ३० ॥ आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद ॥ विज्ञातुमिच्छामि भवंतमाद्यं न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम् ॥ ३१ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ॥ ऋतेऽपि त्वां न भविष्यंति सर्वे येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥ ३२ ॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व जित्वा शत्रून्भुंक्ष्व राज्यं समृद्धम् ॥ मयैवैते निहताः पूर्वमेव निमि

त्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥ ३३ ॥ द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च कर्णं तथाऽन्यानपि योधवीरान् ॥ मया हतांस्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान् ॥ ३४ ॥ संजय उवाच ॥ एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य कृतांजलिर्वेपमानः किरीटी ॥ नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ३५ ॥ अर्जुन उवाच ॥ स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ॥ रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवंति सर्वे नमस्यंति च सिद्धसंघाः ॥ ३६ ॥

गीता
॥ ५२ ॥

कस्माच्चतेननमेरन्महात्मन्गरीयसेब्रह्मणोऽप्या
दिकर्त्रे॥ अनंतदेवेशजगन्निवासत्वमक्षरंसदसत्त
त्परंयत्॥ ३७॥ त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणस्त्वम
स्यविश्वस्यपरंनिधानम्॥ वेत्ताऽसिवेद्यंचपरं
चधामत्वयाततंविश्वमनंतरूप॥ ३८॥ वायुर्यमो
ऽग्निर्वरुणः शशांकः प्रजापतिस्त्वंप्रपितामहश्च॥
नमोनमस्तेऽस्तुसहस्रकृत्वः पुनश्चभूयोऽपिनमो
नमस्ते॥ ३९॥ नमः पुरस्तादथपृष्ठतस्तेनमोऽस्तु
तेसर्वतएवसर्व॥ अनंतवीर्यामितविक्रमस्त्वंसर्वं

अध्याय
११

॥ ५२ ॥

समाप्नोषिततोऽसिसर्वः॥ ४०॥ सखेतिमत्वाप्रस
भंयदुक्तंहेकृष्णहेयादवहेसखेति॥ अजानता
महिमानंतवेदंमयाप्रमादात्प्रणयेनवाऽपि॥ ४१॥
यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसिविहारशय्यासनभोज
नेषु॥ एकोऽथवाऽप्यच्युततत्समक्षंतत्क्षामये
त्वामहमप्रमेयम्॥ ४२॥ पिताऽसिलोकस्यच-
राचरस्यत्वमस्यपूज्यश्चगुरुर्गरीयान्॥ नत्वत्स
मोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्योलोकत्रयेऽप्यप्रति
मप्रभावः॥ ४३॥ तस्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायंप्र

गीता
॥ ५४ ॥

सादयेत्वामहमीशमीड्यम् ॥ पितेवपुत्रस्यसखेवस
ख्युःप्रियःप्रियायार्हसिदेवसोढुम् ॥ ४४ ॥ अदृष्टपू
र्वंहृषितोऽस्मिदृष्ट्वाभयेनचप्रव्यथितंमनोमे ॥ तदे
वमेदर्शयदेवरूपंप्रसीददेवेशजगन्निवास ॥ ४५ ॥
किरीटिनंगदिनंचक्रहस्तमिच्छामित्वांद्रष्टुमहंत
थैव ॥ तेनैवरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभवविश्व
मूर्ते ॥ ४६ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ मयाप्रसन्नेनत
वार्जुनेदंरूपंपरंदर्शितमात्मयोगात् ॥ तेजोमयं
विश्वमनंतमाद्यंयन्मेत्वदन्येननदृष्टपूर्वम् ॥ ४७ ॥

अध्याय
११

॥ ५४ ॥

नवेदयज्ञाध्ययनैर्नदानैर्नचक्रियाभिर्नतपोभिरु
ग्रैः ॥ एवंरूपःशक्यअहंनृलोकेद्रष्टुंत्वदन्येनकु
रुप्रवीर ॥ ४८ ॥ मातेव्यथामाचविमूढभावोदृष्ट्वा
रूपंघोरमीदृङ्ममेदम् ॥ व्यपेतभीःप्रीतमनाःपु-
नस्त्वंतदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९ ॥ संजयउ
वाच ॥ इत्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वास्वकंरूपंदर्श
यामासभूयः ॥ आश्वासयामासचभीतमेनंभू-
त्वापुनःसौम्यवपुर्महात्मा ॥ ५० ॥ अर्जुनउवा
च ॥ दृष्ट्वेदंमानुषंरूपंतवसौम्यंजनार्दन ॥ इदा

गीता
॥ ५५ ॥

नीमस्मिसंवृत्तःसचेताःप्रकृतिंगतः ॥ ५१ ॥ श्री
भगवानुवाच ॥ सुदुर्दर्शमिदंरूपंदृष्टवानसियन्म
म ॥ देवाअप्यस्यरूपस्यनित्यंदर्शनकांक्षिणः ॥
५२ ॥ नाहंवेदैर्नतपसानदानेननचेज्यया ॥ श
क्यएवंविधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांयथा ॥ ५३ ॥ भ
क्त्यात्वनन्ययाशक्यअहमेवंविधोऽर्जुन ॥ ज्ञातुं
द्रष्टुंचतत्त्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप ॥ ५४ ॥ मत्कर्मकृन्म
त्परमोमद्भक्तःसंगवर्जितः ॥ निर्वैरःसर्वभूतेषुयः
समामेतिपांडव ॥ ५५ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भ

अध्याय
११

॥ ५५ ॥

गवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्री
कृष्णार्जुनसंवादेविश्वरूपदर्शनयोगोनामएका
दशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ श्रीकृष्णा० ॥ ॐ तत्सत्

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ एवंसतत
युक्तायेभक्तास्त्वांपर्युपासते ॥ येचाप्यक्षरमव्य
क्तंतेषांकेयोगवित्तमाः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच
॥ मय्यावेश्यमनोयेमांनित्ययुक्ताउपासते ॥ श्रद्ध
यापरयोपेतास्तेमेयुक्ततमामताः ॥ २ ॥ येत्वक्षर

गीता
॥ ५६ ॥

अध्याय
१२

मनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचिंत्यंच-
कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ ३ ॥ संनियम्येंद्रियग्रामंसर्वत्र
समबुद्धयः ॥ तेप्राप्नुवंतिमामेवसर्वभूतहितेरताः ॥ ४ ॥
क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ॥ अव्य
क्ताहिगतिर्दुःखंदेहवद्भिरवाप्यते ॥ ५ ॥ येतुसर्वाणिक
र्माणिमयिसंन्यस्यमत्पराः ॥ अनन्येनैवयोगेनमांध्या
यंतउपासते ॥ ६ ॥ तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसंसारसागरात्
॥ भवामिनचिरात्पार्थमय्यावेशितचेतसाम् ॥ ७ ॥ म
य्येवमनआधत्स्वमयिबुद्धिंनिवेशय ॥ निवसिष्यसि

॥ ५६ ॥

मय्येवअतऊर्ध्वंनसंशयः ॥ ८ ॥ अथचित्तंसमाधातुं
नशक्नोषिमयिस्थिरम् ॥ अभ्यासयोगेनततोमामिच्छा
प्तुंधनंजय ॥ ९ ॥ अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसिमत्कर्म
परमोभव ॥ मदर्थमपिकर्माणिकुर्वन्सिद्धिमवाप्स्य
सि ॥ १० ॥ अथैतदप्यशक्तोऽसिकर्तुंमद्योगमाश्रि
तः ॥ सर्वकर्मफलत्यागंततःकुरुयतात्मवान् ॥ ११
॥ श्रेयोहिज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानंविशिष्यते ॥
ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम् ॥ १२ ॥
अद्वेष्टासर्वभूतानांमैत्रःकरुणएवच ॥ निर्ममोनि

गीता ॥५७॥

रहंकारः समदुःखसुखः क्षमी ॥ १३ ॥ संतुष्टः सततं योगीयतात्मादृढनिश्चयः ॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्योमेभ क्तःसमेप्रियः ॥ १४ ॥ यस्मान्नोद्विजतेलोकोलोकान्नो द्विजतेचयः ॥ हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तोयःसचमेप्रियः ॥ १५ ॥ अनपेक्षः शुचिर्दक्षउदासीनोगतव्यथः ॥ सर्वा रंभपरित्यागीयोमद्भक्तःसमेप्रियः ॥ १६ ॥ योनहृष्य तिनद्वेष्टिनशोचतिनकांक्षति ॥ शुभाशुभपरित्यागी- भक्तिमान्यःसमेप्रियः ॥ १७ ॥ समः शत्रौचमित्रे चतथामानापमानयोः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषुसमः

अध्याय १२

॥५७॥

संगविवर्जितः ॥ १८ ॥ तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनीसंतुष्टो येनकेनचित् ॥ अनिकेतःस्थिरमतिर्भक्तिमान्मेप्रि योनरः ॥ १९ ॥ येतुधर्म्यामृतमिदंयथोक्तंपर्युपासते ॥ श्रद्दधानामत्परमाभक्तास्तेऽतीवमेप्रियाः ॥ २० ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेभक्तियोगो- नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णा० ॥ ॐ तत्सत्

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ प्रकृतिंपुरुषंचे

वक्षेत्रंक्षेत्रज्ञमेवच ॥ एतद्वेदितुमिच्छामिज्ञानंज्ञेयंच केशव ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इदंशरीरंकौंतेय-क्षेत्रमित्यभिधीयते ॥ एतद्योवेत्तितंप्राहुः क्षेत्रज्ञइति तद्विदः ॥ २ ॥ क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ ३ ॥ तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्विकारियतश्चयत् ॥ सचयो-यत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु ॥ ४ ॥ ऋषिभिर्बहुधा गीतंछंदोभिर्विविधैःपृथक् ॥ ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतु मद्भिर्विनिश्चितैः ॥ ५ ॥ महाभूतान्यहंकारोबुद्धिर

व्यक्तमेवच ॥ इंद्रियाणिदशैकंचपंचचेंद्रियगोचराः ॥ ६ ॥ इच्छाद्वेषःसुखंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः ॥ एतत्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतम् ॥ ७ ॥ अमानित्व मदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जवम् ॥ आचार्योपासनंशौ-चंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ ८ ॥ इंद्रियार्थेषुवैराग्यमनहं कारएवच ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्श नम् ॥ ९ ॥ असक्तिरनभिष्वंगःपुत्रदारगृहादिषु ॥ नित्यंचसमचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥ १० ॥ मयि-चानन्ययोगेनभक्तिरव्यभिचारिणी ॥ विविक्तदेश

गीता ॥५९॥

अध्याय १३

सेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ ११ ॥ अध्यात्मज्ञाननित्य
त्वंतत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ॥ एतज्ज्ञानमितिप्रोक्तम
ज्ञानंयदतोऽन्यथा ॥ १२ ॥ ज्ञेयंयत्तत्प्रवक्ष्यामि
यज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते ॥ अनादिमत्परंब्रह्मनसत्त
न्नासदुच्यते ॥ १३ ॥ सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोऽ
क्षिशिरोमुखम् ॥ सर्वतःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्यति
ष्ठति ॥ १४ ॥ सर्वेंद्रियगुणाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितम्
॥ असक्तंसर्वभृच्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच ॥ १५ ॥
बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥ सूक्ष्मत्वात्तद-

॥५९॥

विज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत् ॥ १६ ॥ अविभक्तंचभू
तेषुविभक्तमिवचस्थितम् ॥ भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसि
ष्णुप्रभविष्णुच ॥ १७ ॥ ज्योतिषामपितज्ज्योतिस्त
मसःपरमुच्यते ॥ ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधि
ष्ठितम् ॥ १८ ॥ इतिक्षेत्रंतथाज्ञानंज्ञेयंचोक्तंसमास
तः ॥ मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते ॥ १९ ॥
प्रकृतिंपुरुषंचैवविद्ध्यनादीउभावपि ॥ विकारांश्चगुणां
श्चैवविद्धिप्रकृतिसंभवान् ॥ २० ॥ कार्यकारणकर्तृ
त्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते ॥ पुरुषःसुखदुःखानांभोक्तृ

गीता
॥६०॥

त्वेहेतुरुच्यते ॥ २१ ॥ पुरुषःप्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान् ॥ कारणंगुणसंगोऽस्यसदसद्योनिजन्मसु ॥ २२ ॥ उपद्रष्टानुमंताचभर्ताभोक्तामहेश्वरः ॥ परमात्मेतिचाप्युक्तोदेहेऽस्मिन्पुरुषःपरः ॥ २३ ॥ यएवंवेत्तिपुरुषंप्रकृतिंचगुणैःसह ॥ सर्वथावर्तमानोऽपिनसभूयोऽभिजायते ॥ २४ ॥ ध्यानेनात्मनिपश्यंतिकेचिदात्मानमात्मना ॥ अन्येसांख्येनयोगेनकर्मयोगेनचापरे ॥ २५ ॥ अन्येत्वेवमजानंतः श्रुत्वान्येभ्यउपासते ॥ तेऽपिचातितरंत्येवमृत्युंश्रु

अध्याय
१३

॥६०॥

तिपरायणाः ॥ २६ ॥ यावत्संजायतेकिंचित्सत्त्वंस्थावरजंगमम् ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धिभरतर्षभ ॥ २७ ॥ समंसर्वेषुभूतेषुतिष्ठंतंपरमेश्वरम् ॥ विनश्यत्स्वविनश्यंतंयःपश्यतिसपश्यति ॥ २८ ॥ समंपश्यन्हिसर्वत्रसमवस्थितमीश्वरम् ॥ नहिनस्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिम् ॥ २९ ॥ प्रकृत्यैवचकर्माणिक्रियमाणानिसर्वशः ॥ यःपश्यतितथात्मानमकर्तारंसपश्यति ॥ ३० ॥ यदाभूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥ ततएवचविस्तारंब्रह्मसंप

गीता
॥ ६१ ॥

प्यतेतदा ॥ ३१ ॥ अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मा
यमव्ययः ॥ शरीरस्थोऽपिकौंतेयनकरोतिनलिप्य
ते ॥ ३२ ॥ यथासर्वगतंसौक्ष्म्यादाकाशंनोपलिप्य
ते ॥ सर्वत्रावस्थितोदेहेतथात्मानोपलिप्यते ॥ ३३ ॥
यथाप्रकाशयत्येकः कृत्स्नंलोकमिमंरविः ॥ क्षेत्रंक्षे
त्रीतथाकृत्स्नंप्रकाशयतिभारत ॥ ३४ ॥ क्षेत्रक्षेत्र
ज्ञयोरेवमंतरंज्ञानचक्षुषा ॥ भूतप्रकृतिमोक्षंचये
विदुर्यांतितेपरम् ॥ ३५ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीम
द्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे-

अध्याय
१३

॥ ६१ ॥

श्रीकृष्णार्जुनसंवादेप्रकृतिपुरुषनिर्देशयोगोना
मत्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॐ तत्सत् ॥ ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ परंभूयः
प्रवक्ष्यामिज्ञानानांज्ञानमुत्तमम् ॥ यज्ज्ञात्वामु
नयः सर्वेपरांसिद्धिमितोगताः ॥ १ ॥ इदंज्ञानमु
पाश्रित्यममसाधर्म्यमागताः ॥ सर्गेऽपिनोपजा
यंतेप्रलयेनव्यथंतिच ॥ २ ॥ ममयोनिर्महद्ब्र
ह्मतस्मिन्गर्भंदधाम्यहम् ॥ संभवः सर्वभूतानां

ततोभवतिभारत॥ ३॥ सर्वयोनिषुकौंतेयमूर्तयः संभवंतियाः॥ तासांब्रह्ममहद्योनिरहंबीजप्रदःपिता॥ ४॥ सत्त्वंरजस्तमइतिगुणाःप्रकृतिसंभवाः॥ निबध्नंतिमहाबाहोदेहेदेहिनमव्ययम्॥ ५॥ तत्रसत्त्वंनिर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम्॥ सुखसंगेनबध्नातिज्ञानसंगेनचानघ॥ ६॥ रजोरागात्मकंविद्धितृष्णासंगसमुद्भवम्॥ तन्निबध्नातिकौंतेयकर्मसंगेनदेहिनम्॥ ७॥ तमस्त्वज्ञानजंविद्धिमोहनंसर्वदेहिनाम्॥ प्रमादालस्यनि

द्राभिस्तन्निबध्नातिभारत॥ ८॥ सत्त्वंसुखेसंजयति रजःकर्मणिभारत॥ ज्ञानमावृत्यतुतमःप्रमादेसंजयत्युत॥ ९॥ रजस्तमश्चाभिभूयसत्त्वंभवतिभारत॥ रजःसत्त्वंतमश्चैवतमःसत्त्वंरजस्तथा॥ १०॥ सर्वद्वारेषुदेहेऽस्मिन्प्रकाशउपजायते॥ ज्ञानंयदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्त्वमित्युत॥ ११॥ लोभःप्रवृत्तिरारंभःकर्मणामशमःस्पृहा॥ रजस्येतानिजायंतेविवृद्धेभरतर्षभ॥ १२॥ अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच॥ तमस्येतानिजायंतेविवृद्धेकुरुनंदन॥ १३॥

यदासत्त्वेप्रवृद्धेतुप्रलयंयातिदेहभृत् ॥ तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥ १४ ॥ रजसिप्रलयंगत्वा कर्मसंगिषुजायते ॥ तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥ १५ ॥ कर्मणःसुकृतस्याहुःसात्त्विकं निर्मलंफलम् ॥ रजसस्तुफलंदुःखमज्ञानंतमसःफलम् ॥ १६ ॥ सत्त्वात्संजायतेज्ञानंरजसो-लोभएवच ॥ प्रमादमोहौतमसोभवतोऽज्ञानमेवच ॥ १७ ॥ ऊर्ध्वंगच्छंतिसत्त्वस्थामध्येतिष्ठंति राजसाः ॥ जघन्यगुणवृत्तिस्था अधोगच्छंति

तामसाः ॥ १८ ॥ नान्यंगुणेभ्यःकर्तारंयदाद्रष्टानुपश्यति ॥ गुणेभ्यश्चपरंवेत्तिमद्भावंसोऽधिगच्छति ॥ १९ ॥ गुणानेतानतीत्यत्रीन्देहीदेहसमुद्भवान् ॥ जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥ २० ॥ अर्जुनउवाच ॥ कैर्लिंगैस्त्रीन्गुणानेतानतीतोभवतिप्रभो ॥ किमाचारःकथंचैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥ २१ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ प्रकाशंचप्रवृत्तिंचमोहमेवचपांडव ॥ नद्वेष्टिसंप्रवृत्तानिननिवृत्तानिकांक्षति ॥ २२ ॥ उदासीनवदासी

नोगुणैर्योनविचाल्यते ॥ गुणावर्ततइत्येवयोऽवति
ष्ठतिनेंगते ॥ २३ ॥ समदुःखसुखःस्वस्थःसमलो
ष्टाश्मकांचनः ॥ तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्म
संस्तुतिः ॥ २४ ॥ मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्योमि
त्रारिपक्षयोः ॥ सर्वारंभपरित्यागीगुणातीतःसउच्य
ते ॥ २५ ॥ मांचयोऽव्यभिचारेणभक्तियोगेन-
सेवते ॥ सगुणान्समतीत्यैतान्ब्रह्मभूयायकल्प
ते ॥ २६ ॥ ब्रह्मणोहिप्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्यच
॥ शाश्वतस्यचधर्मस्यसुखस्यैकांतिकस्यच ॥ २७

॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्म
विद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे-गुणत्रय
विभागयोगोनामचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ ॐतत्सत्

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ऊर्ध्वमूल
मधःशाखमश्वत्थंप्राहुरव्ययम् ॥ छंदांसियस्यप-
र्णानियस्तंवेदसवेदवित् ॥ १ ॥ अधश्चोर्ध्वंप्रसृता
स्तस्यशाखागुणप्रवृद्धाविषयप्रवालाः ॥ अधश्चमू
लान्यनुसंततानिकर्मानुबंधीनिमनुष्यलोके ॥ २ ॥

नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनांतोनचादिर्नचसंप्रति
ष्ठा॥ अश्वत्थमेनंसुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेन
छित्वा॥ ३॥ ततःपदंतत्परिमार्गितव्यंयस्मिन्गता
ननिवर्तंतिभूयः॥ तमेवचाद्यंपुरुषंप्रपद्येयतःप्रवृत्तिः
प्रसृतापुराणी॥ ४॥ निर्मानमोहाजितसंगदोषाअ-
ध्यात्मनित्याविनिवृत्तकामाः॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताःसुख-
दुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाःपदमव्ययंतत्॥ ५॥ नत
द्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः॥ यद्गत्वाननिवर्तं
तेतद्धामपरमंमम॥ ६॥ ममैवांशोजीवलोकेजीव

भूतःसनातनः॥ मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानि
कर्षति॥ ७॥ शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्व
रः॥ गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गंधानिवाशयात्॥ ८॥
श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेवच॥ अधिष्ठाय
मनश्चायंविषयानुपसेवते॥ ९॥ उत्क्रामंतंस्थितंवा
पिभुंजानंवागुणान्वितम्॥ विमूढानानुपश्यंतिप
श्यंतिज्ञानचक्षुषः॥ १०॥ यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यं
त्यात्मन्यवस्थितम्॥ यतंतोऽप्यकृतात्मानोनै-
नंपश्यंत्यचेतसः॥ ११॥ यदादित्यगतंतेजोजग

गीता ॥६६॥

अध्याय १५

द्भासयतेऽखिलम् ॥ यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोवि
द्धिमामकम् ॥ १२ ॥ गामाविश्यचभूतानिधारयाम्य
हमोजसा ॥ पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसा
त्मकः ॥ १३ ॥ अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणिनांदेहमाश्रि
तः ॥ प्राणापानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधम् ॥
॥ १४ ॥ सर्वस्यचाहंहृदिसन्निविष्टोमत्तःस्मृतिर्ज्ञा
नमपोहनंच ॥ वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांतकृद्वेद
विदेवचाहम् ॥ १५ ॥ द्वाविमौपुरुषौलोकेक्षरश्चा
क्षरएवच ॥ क्षरःसर्वाणिभूतानिकूटस्थोऽक्षरउ

॥६६॥

च्यते ॥ १६ ॥ उत्तमःपुरुषस्त्वन्यःपरमात्मेत्यु-
दाहृतः ॥ योलोकत्रयमाविश्यबिभर्त्यव्ययईश्वरः
॥ १७ ॥ यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपिचोत्त-
मः ॥ अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितःपुरुषोत्तमः
॥ १८ ॥ योमामेवमसंमूढोजनातिपुरुषोत्तमम् ॥
॥ ससर्वविद्भजतिमांसर्वभावेनभारत ॥ १९ ॥ इ
तिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयानघ ॥ एतद्बुद्ध्वाबु
द्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत ॥ २० ॥ ॐ तत्स
दितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायां-

योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे पुरुषोत्तमयोगो नाम पंचदशोऽध्यायः ॥१५॥ श्रीकृष्णा० ॥ ॐ तत्सत्

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अभयं
सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ॥ दानंदमश्च-
यज्ञश्चस्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १ ॥ अहिंसासत्य
मक्रोधस्त्यागःशांतिरपैशुनम् ॥ दयाभूतेष्वलोलुप्त्वं
मार्दवंह्रीरचापलम् ॥ २ ॥ तेजःक्षमाधृतिःशौचम
द्रोहोनातिमानिता ॥ भवंतिसंपदंदैवीमभिजातस्यभा

रत ॥ ३ ॥ दंभोदर्पोऽभिमानश्चक्रोधःपारुष्यमेवच
॥ अज्ञानंचाभिजातस्यपार्थसंपदमासुरीम् ॥ ४ ॥ दै
वीसंपद्विमोक्षायनिबंधायासुरीमता ॥ माशुचःसंपदं
दैवीमभिजातोऽसिपांडव ॥ ५ ॥ द्वौभूतसर्गौलोके
ऽस्मिन्दैवआसुरएवच ॥ दैवोविस्तरशःप्रोक्तआ
सुरंपार्थमेशृणु ॥ ६ ॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचजनान
विदुरासुराः ॥ नशौचंनापिचाचारोनसत्यंतेषुवि
द्यते ॥ ७ ॥ असत्यमप्रतिष्ठंतेजगदाहुरनीश्वरम्
॥ अपरस्परसंभूतंकिमन्यत्कामहैतुकम् ॥ ८ ॥ ए

गीता ॥ ६८ ॥

तांदृष्टिमवष्टभ्यनष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ॥ प्रभवंत्युग्रकर्माणःक्षयायजगतोहिताः ॥ ९ ॥ काममाश्रित्यदुष्पूरंदंभमानमदान्विताः ॥ मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्तंतेऽशुचिव्रताः ॥ १० ॥ चिंतामपरिमेयांचप्रलयांतामुपाश्रिताः ॥ कामोपभोगपरमाएतावदितिनिश्चिताः ॥ ११ ॥ आशापाशशतैर्बद्धाःकामक्रोधपरायणाः ॥ ईहंतेकामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् ॥ १२ ॥ इदमद्यमयालब्धमिमंप्राप्स्येमनोरथम् ॥ इदमस्तीदमपिमेभविष्यतिपुनर्धनम् ॥

अध्याय १६ ॥ ६८ ॥

१३ ॥ असौमयाहतःशत्रुर्हनिष्येचापरानपि ॥ ईश्वरोऽहमहंभोगीसिद्धोऽहंबलवान्सुखी ॥ १४ ॥ आढ्योऽभिजनवानस्मिकोऽन्योऽस्तिसदृशोमया ॥ यक्ष्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञानविमोहिताः ॥ १५ ॥ अनेकचित्तविभ्रांतामोहजालसमावृताः ॥ प्रसक्ताःकामभोगेषुपतंतिनरकेऽशुचौ ॥ १६ ॥ आत्मसंभाविताःस्तब्धाधनमानमदान्विताः ॥ यजंतेनामयज्ञैस्तेदंभेनाविधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥ अहंकारंबलंदर्पंकामंक्रोधंचसंश्रिताः ॥ मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतोऽभ्यसूयकाः

गीता
॥ ६९ ॥

॥ १८ ॥ तानहंद्विषतः क्रूरान्संसारेषुनराधमान् ॥ क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु ॥ १९ ॥ आसुरींयोनिमापन्नामूढाजन्मनिजन्मनि ॥ मामप्राप्यैवकौंतेयततोयांत्यधमांगतिम् ॥ २० ॥ त्रिविधंनरकस्येदंद्वारंनाशनमात्मनः ॥ कमः क्रोधस्तथालोभस्तस्मादेतत्त्रयंत्यजेत् ॥ २१ ॥ एतैर्विमुक्तः कौंतेयतमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ॥ आचरत्यात्मनःश्रेयस्ततोयातिपरांगतिम् ॥ २२ ॥ यः शास्त्रविधिमुत्सृज्यवर्तत्तेकामकारतः ॥ नससिद्धिमवाप्नोतिनसुखंन

अध्याय
१६

॥ ६९ ॥

परांगतिम् ॥ २३ ॥ तस्माच्छास्त्रंप्रमाणंतेकार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥ ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तंकर्मकर्तुमिहार्हसि ॥ २४ ॥ ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेदैवासुरसंपद्विभागयोगोनामषोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॐ तत्सत् ॥ ॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ येशास्त्रविधिमुत्सृज्ययजंतेश्रद्धयान्विताः ॥ तेषांनिष्ठातुका

कृष्णसत्त्वमाहोरजस्तमः ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवा
च ॥ त्रिविधाभवतिश्रद्धादेहिनांसास्वभावजा ॥
सात्त्विकीराजसीचैवतामसीचेतितांशृणु ॥ २ ॥
सत्त्वानुरूपासर्वस्यश्रद्धाभवतिभारत ॥ श्रद्धाम-
योऽयंपुरुषोयोयच्छ्रद्धःसएवसः ॥ ३ ॥ यजंते
सात्त्विकादेवान्यक्षरक्षांसिराजसाः ॥ प्रेतान्भू
तगणांश्चान्येयजंतेतामसाजनाः ॥ ४ ॥ अशास्त्र
विहितंघोरंतप्यंतेयेतपोजनाः ॥ दंभाहंकारसंयु-
क्ताःकामरागबलान्विताः ॥ ५ ॥ कर्षयंतःश

रीरस्थंभूतग्राममचेतसः ॥ मांचैवांतःशरीरस्थंता
न्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ॥ ६ ॥ आहारस्त्वपिसर्वस्यत्रि
विधोभवतिप्रियः ॥ यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभेदमि
मंशृणु ॥ ७ ॥ आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविव
र्धनाः ॥ रस्याःस्निग्धाःस्थिराहृद्या आहाराःसात्त्वि
कप्रियाः ॥ ८ ॥ कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्ष
विदाहिनः ॥ आहाराराजसस्येष्टादुःखशोकामय
प्रदाः ॥ ९ ॥ यातयामंगतरसंपूतिपर्युषितंचयत्
॥ उच्छिष्टमपिचामेध्यंभोजनंतामसप्रियम् ॥ १०

गीता
॥७१॥

॥ अफलाकांक्षिभिर्यज्ञोविधिदृष्टोयइज्यते॥ यष्ट-
व्यमेवेतिमनःसमाधायससात्त्विकः॥११॥ अभि
संधायतुफलंदंभार्थमपिचैवयत्॥ इज्यतेभरतश्रे
ष्ठतंयज्ञंविद्धिराजसम्॥ १२॥ विधिहीनमसृष्टान्नं-
मंत्रहीनमदक्षिणम्॥ श्रद्धाविरहितंयज्ञंतामसंप
रिचक्षते॥ १३॥ देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनंशौचमा
र्जवम्॥ ब्रह्मचर्यमहिंसाचशारीरंतपउच्यते॥१४
॥ अनुद्वेगकरंवाक्यंसत्यंप्रियहितंचयत्॥ स्वा
ध्यायाभ्यसनंचैववाङ्मयंतपउच्यते॥ १५॥ मनः

अध्याय
१७

॥७१॥

प्रसादःसौम्यत्वंमौनमात्मविनिग्रहः॥ भावसंशु
द्धिरित्येतत्तपोमानसमुच्यते॥ १६॥ श्रद्धयापर
यातप्तंतपस्तत्त्रिविधंनरैः॥ अफलाकांक्षिभिर्यु-
क्तैःसात्त्विकंपरिचक्षते॥ १७॥ सत्कारमानपूजा
र्थंतपोदंभेनचैवयत्॥ क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंच
लमध्रुवम्॥ १८॥ मूढग्राहेणात्मनोयत्पीडयाक्रि
यतेतपः॥ परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतम्
॥ १९॥ दातव्यमितियद्दानंदीयतेऽनुपकारिणे॥ दे
शेकालेचपात्रेचतद्दानंसात्त्विकंस्मृतम्॥ २०॥

यत्तुप्रत्युपकारार्थंफलमुद्दिस्यवापुनः॥ दीयतेच परिक्लिष्टंतद्दानंराजसंस्मृतम्॥ २१॥ अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्चदीयते॥ असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम्॥ २२॥ ओंतत्सदितिनिर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधःस्मृतः॥ ब्राह्मणास्तेनवेदाश्चय- ज्ञाश्चविहिताःपुरा॥ २३॥ तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः॥ प्रवर्तंतेविधानोक्ताःसततं ब्रह्मवादिनाम्॥ २४॥ तदित्यनभिसंधायफलं यज्ञतपःक्रियाः॥ दानक्रियाश्चविविधाःक्रियंते

मोक्षकांक्षिभिः॥ २५॥ सद्भावेसाधुभावेचसदित्य तत्प्रयुज्यते॥ प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दःपार्थ- युज्यते॥ २६॥ यज्ञेतपसिदानेचस्थितिःसदि- तिचोच्यते॥ कर्मचैवतदर्थीयंसदित्येवाभिधीय ते॥ २७॥ अश्रद्धयाहुतंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत्- ॥ असदित्युच्यतेपार्थनचतत्प्रेत्यनोइह॥ २८॥

ॐ तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मवि द्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेश्रद्धात्रयविभा गयोगोनामसप्तदशोऽध्यायः॥ १७॥ ॐ तत्सत्॥

गीता ॥७३॥

श्री ॥ हरिः ॐ ॥ अर्जुनउवाच ॥ संन्यासस्यमहाबाहोतत्त्वमिच्छामिवेदितुम् ॥ त्यागस्यचहृषीकेशपृथक्केशिनिषूदन ॥ १ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ काम्यानांकर्मणांन्यासंसंन्यासंकवयोविदुः ॥ सर्वकर्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः ॥ २ ॥ त्याज्यंदोषवदित्येकेकर्मप्राहुर्मनीषिणः ॥ यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमितिचापरे ॥ ३ ॥ निश्चयंशृणुमेतत्रत्यागेभरतसत्तम ॥ त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधःसंप्रकीर्तितः ॥ ४ ॥ यज्ञदानतपःकर्मनत्या

अध्याय १८

॥७३॥

ज्यंकार्यमेवतत् ॥ यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम् ॥ ५ ॥ एतान्यपितुकर्माणिसंगंत्यक्त्वाफलानिच ॥ कर्तव्यानीतिमेपार्थनिश्चितंमतमुत्तमम् ॥ ६ ॥ नियतस्यतुसंन्यासः कर्मणोनोपपद्यते ॥ मोहात्तस्यपरित्यागस्तामसःपरिकीर्तितः ॥ ७ ॥ दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभयात्त्यजेत् ॥ सकृत्वाराजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत् ॥ ८ ॥ कार्यमित्येवयत्कर्मनियतंक्रियतेऽर्जुन ॥ संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्त्वि-

कोमतः ॥ ९ ॥ नद्वेष्ट्यकुशलंकर्मकुशलेनानुषज्ज
ते ॥ त्यागीसत्त्वसमाविष्टोमेधावीछिन्नसंशयः ॥
१० ॥ नहिदेहभृताशक्यंत्यक्तुंकर्माण्यशेषतः ॥
यस्तुकर्मफलत्यागीसत्यागीत्यभिधीयते ॥ ११ ॥
अनिष्टमिष्टंमिश्रंचत्रिविधंकर्मणःफलम् ॥ भव-
त्यत्यागिनांप्रेत्यनतुसंन्यासिनांक्वचित् ॥ १२ ॥
पंचैतानिमहाबाहोकारणानिनिबोधमे ॥ सांख्ये
कृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणाम् ॥ १३ ॥
अधिष्ठानंतथाकर्ताकरणंचपृथग्विधम् ॥ विविधाश्च

पृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचमम् ॥ १४ ॥ शरीरवाङ्मनो
भिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः ॥ न्याय्यंवाविपरीतंवापं
चैतेतस्यहेतवः ॥ १५ ॥ तत्रैवंसतिकर्तारमात्मा
नंकेवलंतुयः ॥ पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसपश्यति
दुर्मतिः ॥ १६ ॥ यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्यस्य-
नलिप्यते ॥ हत्वाऽपिसइमांल्लोकान्नहंतिननि
बध्यते ॥ १७ ॥ ज्ञानंज्ञेयंपरिज्ञातात्रिविधाकर्म
चोदना ॥ करणंकर्मकर्तेतित्रिविधःसंग्रहः ॥
१८ ॥ ज्ञानंकर्मचकर्ताचत्रिधैवगुणभेदतः ॥

प्रोच्यतेगुणसंख्यानेयथावच्छृणुतान्यपि॥१९॥सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते॥ अविभक्तं विभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्त्विकम्॥२०॥ पृथक्त्वे नतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान्॥ वेत्तिसर्वेषुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजसम्॥२१॥ यत्तुकृत्स्न वदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकम्॥ अतत्त्वार्थव दल्पंचतत्तामसमुदाहृतम्॥२२॥ नियतंसंगर हितमरागद्वेषतःकृतम्॥ अफलप्रेप्सुनाकर्मय त्तत्सात्त्विकमुच्यते॥२३॥ यत्तुकामेप्सुनाक

र्मसाहंकारेणवापुनः॥ क्रियतेबहुलायासंतद्रा जससमुदाहृतम्॥२४॥ अनुबंधंक्षयंहिंसामन पेक्ष्यचपौरुषम्॥ मोहादारभ्यतेकर्मयत्तत्ताम समुच्यते॥२५॥ मुक्तसंगोऽनहंवादीधृत्युत्सा हसमन्वितः॥ सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारःकर्तासा त्विकउच्यते॥२६॥ रागीकर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः॥ हर्षशोकान्वितःकर्तारा जसःपरिकीर्तितः॥२७॥ अयुक्तःप्राकृतःस्त ब्धःशठोनैकृतिकोऽलसः॥ विषादीदीर्घसूत्री-

चकर्तातामसउच्यते ॥ २८ ॥ बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगु
णतस्त्रिविधंशृणु ॥ प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेन
धनंजय ॥ २९ ॥ प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्ये
भयाभये ॥ बंधंमोक्षंचयावेत्तिबुद्धिःसापार्थसा
त्त्विकी ॥ ३० ॥ ययाधर्ममधर्मंचकार्यंचाकार्यमे
वच ॥ अयथावत्प्रजानातिबुद्धिःसापार्थराज
सी ॥ ३१ ॥ अधर्मंधर्ममितियामन्यतेतमसावृ
ता ॥ सर्वार्थान्विपरीतांश्चबुद्धिःसापार्थतामसी ॥ ३२ ॥ धृत्यायथाधारयतेमनःप्राणेंद्रिय

क्रियाः ॥ योगेनाऽव्यभिचारिण्याधृतिःसापार्थ
सात्त्विकी ॥ ३३ ॥ ययातुधर्मकामार्थान्धृत्याधा
रयतेऽर्जुन ॥ प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिःसापा
र्थराजसी ॥ ३४ ॥ ययास्वप्नंभयंशोकंविषादंम
दमेवच ॥ नविमुंचतिदुर्मेधाधृतिःसापार्थतामसी ॥ ३५ ॥ सुखंत्विदानींत्रिविधंशृणुमेभरतर्ष
भ ॥ अभ्यासाद्रमतेयत्रदुःखांतंचनिगच्छति ॥
३६ ॥ यत्तदग्रेविषमिवपरिणामेऽमृतोपमम् ॥
तत्सुखंसात्त्विकंप्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥

३७ ॥ विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ॥
परिणामेविषमिवतत्सुखंराजसंस्मृतम् ॥ ३८ ॥ य
दग्रेचानुबंधेचसुखंमोहनमात्मनः ॥ निद्रालस्य
प्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृतम् ॥ ३९ ॥ नतदस्ति
पृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः ॥ सत्वंप्रकृतिजैर्मु
क्तंयदेभिःस्यात्रिभिर्गुणैः ॥ ४० ॥ ब्राह्मणक्षत्रि
यविशांशूद्राणांचपरंतप ॥ कर्माणिप्रविभक्ता
निस्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥ ४१ ॥ शमोदमस्तपः
शौचंक्षांतिरार्जवमेवच ॥ ज्ञानंविज्ञानमास्ति-

क्यंब्रह्मकर्मस्वभावजम् ॥ ४२ ॥ शौर्यंतेजो
धृतिर्दाक्ष्यंयुद्धेचाप्यपलायनम् ॥ दानमीश्वर
भावश्चक्षात्रंकर्मस्वभावजम् ॥ ४३ ॥ कृषिगो
रक्ष्यवाणिज्यंवैश्यकर्मस्वभावजम् ॥ परिच
र्यात्मकंकर्मशूद्रस्यापिस्वभावजम् ॥ ४४ ॥
स्वेस्वेकर्मण्यभिरतःसंसिद्धिंलभतेनरः ॥ स्व
कर्मनिरतःसिद्धिंयथाविंदतितच्छृणु ॥ ४५ ॥
यतःप्रवृत्तिर्भूतानांयेनसर्वमिदंततम् ॥ स्व
कर्मणातमभ्यर्च्यसिद्धिंविंदतिमानवः ॥ ४६

॥ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥
स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम् ॥
४७ ॥ सहजंकर्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत् ॥
सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः ॥ ४८ ॥
असक्तबुद्धिःसर्वत्रजितात्माविगतस्पृहः ॥ नै-
ष्कर्म्यसिद्धिंपरमांसंन्यासेनाधिगच्छति ॥ ४९ ॥
सिद्धिंप्राप्तोयथाब्रह्मतथाप्नोतिनिबोधमे ॥ समा
सेनैवकौंतेयनिष्ठाज्ञानस्ययापरा ॥ ५० ॥ बुद्ध्या
विशुद्धयायुक्तोधृत्यात्मानंनियम्यच ॥ शब्दादी

न्विषयांस्त्यक्त्वारागद्वेषौव्युदस्यच ॥ ५१ ॥ विवि
क्तसेवीलघ्वाशीयतवाक्कायमानसः ॥ ध्यानयो
गपरोनित्यंवैराग्यंसमुपाश्रितः ॥ ५२ ॥ अहंका
रंबलंदर्पंकामंक्रोधंपरिग्रहम् ॥ विमुच्यनिर्ममः
शांतोब्रह्मभूयायकल्पते ॥ ५३ ॥ ब्रह्मभूतःप्रस
न्नात्मानशोचतिनकांक्षति ॥ समःसर्वेषुभूतेषु
मद्भक्तिंलभतेपराम् ॥ ५४ ॥ भक्त्यामामभि
जानातियावान्यश्चास्मितत्त्वतः ॥ ततोमांतत्त्व
तोज्ञात्वाविशतेतदनंतरम् ॥ ५५ ॥ सर्वकर्माण्य

पिसदाकुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः॥ मत्प्रसादादवाप्नो
तिशाश्वतंपदमव्ययम्॥ ५६॥ चेतसासर्वकर्मा
णिमयिसंन्यस्यमत्परः॥ बुद्धियोगमुपाश्रित्यम
च्चित्तःसततंभव॥ ५७॥ मच्चित्तःसर्वदुर्गाणि
मत्प्रसादात्तरिष्यसि॥ अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रो
ष्यसिविनंक्ष्यसि॥ ५८॥ यदहंकारमाश्रित्य
नयोत्स्यइतिमन्यसे॥ मिथ्यैषव्यवसायस्ते-
प्रकृतिस्त्वांनियोक्ष्यति॥ ५९॥ स्वभावजेनकौं
तेयनिबद्धःस्वेनकर्मणा॥ कर्तुंनेच्छसियन्-

न्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपितत्॥ ६०॥ ईश्वरः
सर्वभूतानांहृद्देशेऽर्जुनतिष्ठति॥ भ्रामयन्स
र्वभूतानियंत्रारूढानिमायया॥ ६१॥ तमेवश
रणंगच्छसर्वभावेनभारत॥ तत्प्रसादात्परां-
शांतिंस्थानंप्राप्स्यसिशाश्वतम्॥ ६२॥ इति
तेज्ञानमाख्यातंगुह्याद्गुह्यतरंमया॥ विमृश्यै
तदशेषेणयथेच्छसितथाकुरु॥ ६३॥ सर्वगु
ह्यतमंभूयःशृणुमेपरमंवचः॥ इष्टोऽसिमेदृ
ढमतिस्ततोवक्ष्यामितेहितम्॥ ६४॥ मन्म-

नाभवमद्भक्तोमद्याजीमांनमस्कुरु ॥ मामेवैष्य
सिसत्यंतेप्रतिजानेप्रियोसिमे ॥ ६५ ॥ सर्वधर्मा
न्परित्यज्यमामेकंशरणंव्रज ॥ अहंत्वासर्वपापे
भ्योमोक्षयिष्यामिमाशुचः ॥ ६६ ॥ इदंतेनातप
स्कायनाभक्तायकदाचन ॥ नचाशुश्रूषवेवा-
च्यंनचमांयोऽभ्यसूयति ॥ ६७ ॥ यइदंपरमं
गुह्यंमद्भक्तेष्वभिधास्यति ॥ भक्तिंमयिपरां
कृत्वामामेवैष्यत्यसंशयः ॥ ६८ ॥ नचतस्मा
त्मनुष्येषुकश्चिन्मेप्रियकृत्तमः ॥ भवितान-

चमेतस्मादन्यःप्रियतरोभुवि ॥ ६९ ॥ अध्ये-
ष्यतेचयइमंधर्म्यंसंवादमावयोः ॥ ज्ञानयज्ञेन
तेनाहमिष्टःस्यामितिमेमतिः ॥ ७० ॥ श्रद्धावा
ननुसूयश्चशृणुयादपियोनरः ॥ सोऽपिमुक्तः
शुभाल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ॥ ७१ ॥ क
च्चिदेतच्छ्रुतंपार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा ॥ कच्चिद-
ज्ञानसंमोहःप्रनष्टस्तेधनंजय ॥ ७२ ॥ अर्जुन
उवाच ॥ नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्वत्प्रसादान्
मयाऽच्युत ॥ स्थितोऽस्मिगतसंदेहःकरिष्ये

गीता
॥ ८१ ॥

वचनंतव॥ ७३॥ संजयउवाच ॥ इत्यहंवासुदेवस्यपार्थस्यचमहात्मनः॥ संवादमिममश्रौषमद्भुतंरोमहर्षणम्॥ ७४॥ व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहंपरम्॥ योगंयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतःस्वयम्॥ ७५॥ राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्यसंवादमिममद्भुतम्॥ केशवार्जुनयोःपुण्यंहृष्यामिचमुहुर्मुहुः॥ ७६॥ तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतंहरेः॥ विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपुनः॥ ७७॥ यत्रयोगेश्वरःकृ

अध्याय
१८

॥ ८१ ॥

ष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः॥ तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम॥ ७८॥ इतिश्रीमहाभारतेशतसाहस्र्यांसंहितायांवैयासक्यांभीष्मपर्वणि ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेसंन्यासयोगोनामाष्टादशोऽध्यायः॥ १८॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॐतत्सत्॥ ॐतत्सत्॥ ॐतत्सत्॥ ॥

इतिभगवद्गीतासमाप्ता

[OrderDescription]
,CREATED=05.08.19 15:07
,TRANSFERRED=2019/08/05 at 15:29:26
,PAGES=89
,TYPE=STD
,NAME=S0001313
,Book Name=M-145-SHRIMADBHAGAWATGEETA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF

FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF

FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,